

**Kommentarmaterial till kunskapskraven
i svenska och svenska som andraspråk**

Skolverket

Skolverket
Stockholm 2012
www.skolverket.se

ISBN: 978-91-87115-69-1

Innehåll

1. Inledning	4
Vad materialet är och inte är.....	4
Materialets disposition	5
2. Kunskapskrav uppbyggda med värdeord	6
Värdeorden	6
Sammanhanget bestämmer hur orden ska tolkas.....	7
3. Bedömning i årskurs 6	8
Att föra resonemang	8
Uppgiften som ligger till grund för elevexemplen	8
Bedömningsaspekter	9
Elevexempel och kommentarer	9
4. Bedömning i årskurs 9	24
Att föra resonemang	24
Uppgiften som ligger till grund för elevexemplen	24
Bedömningsaspekter.....	25
Elevexempel och kommentarer	26
5. Avslutningsord	43

1. Inledning

Från och med höstterminen 2011 sätter lärare betyg med hjälp av de nya kunskapskraven i läroplanen.

Syftet med det här materialet är att ge lärare stöd i hur de kan resonera när de bedömer elevers kunskaper utifrån kunskapskraven. I materialet presenteras en mängd bedömningar som verksamma lärare har gjort av autentiska elevexempel. Bedömningen utgår från de så kallade *värdeorden*, det vill säga de fetmarkerade ord i kunskapskraven som anger nivåerna.

Det är nödvändigt att lärare identifierar vilka bedömningsaspekter som de utgår från för att kunna göra säkrare bedömningar, men också för att kunna diskutera elevprestationer på ett bra sätt. Det är också centralt för att lärare ska kunna beskriva för elever och vårdnadshavare på vilket sätt en elev kan förbättra sina prestationer.

Det är Skolverkets förhoppning att skriften ska kunna utgöra ett stöd för vidare diskussioner mellan kollegor.

VAD MATERIALET ÄR OCH INTE ÄR

Inledningsvis ska något sägas om materialets avgränsningar och varför de är gjorda.

Materialet ska:

- vara ett stöd i att tolka kunskapskraven
- underlätta för lärare att diskutera bedömningsfrågor
- underlätta kommunikationen med elever och vårdnadshavare om elevernas arbete

Materialet ska däremot inte:

- ge en helhetsbild av kunskapskraven
- sätta kravnivåer och definiera betygsgränser på det sätt som till exempel ett nationellt prov gör

Kommentarmaterial till kunskapskraven finns i ett urval av ämnen, och varje material behandlar delar av kunskapskraven. Dessa avgränsningar har gjorts av flera skäl. Det är inte meningsfullt att gå igenom samtliga värdeord i alla ämnen, eftersom det finns så pass stora likheter mellan hur nivåerna är uppbyggda. Likheterna gör att man ofta kan överföra resonemangen om värdeorden mellan olika ämnen, även om det också finns kännetecknen på kvalitet som till stor del beror på ämnet.

Skolverket vill inte heller ge intryck av att säkra och rättvisa bedömningar är beroende av att man först har brutit ned kunskapskraven på samma detaljerade sätt som i det här materialet. När man som lärare gör bedömningar av elevers arbete gör man det ofta både utifrån en medveten analys av vilka bedömningsaspekter som kan vara relevanta, och samtidigt utifrån erfarenhetsbaserad kunskap om samma aspekter.

Med hjälp av det här materialet får lärare en möjlighet att utveckla en mer detaljerad och systematiserad förståelse av några av värdeorden i kunskapskraven. Därigenom är det Skolverkets förhoppning att det ska vara enklare att skaffa sig en överblick över kraven som helhet.

MATERIALETS DISPOSITION

Kommentarmaterialet består av fem kapitel som är upplagda på följande sätt.

- *Kapitel 1* beskriver syftet med materialet och några avgränsningar som har gjorts.
- *Kapitel 2* handlar om hur man kan förstå kunskapskraven. I kapitlet redogörs för vad som menas med värdeord i kunskapskraven och hur man som lärare kan tolka och förstå vad värdeorden innebär.
- *Kapitel 3* beskriver hur lärare har bedömt autentiska elevarbeten i årskurs 6 med hjälp av kunskapskraven..
- *Kapitel 4* beskriver hur lärare har bedömt autentiska elevarbeten i årskurs 9 med hjälp av kunskapskraven.
- Kapitel 5 avslutar materialet och ger tips på annat bedömningsstöd från Skolverket.

2. Kunskapskrav uppbyggda med värdeord

För att bättre förstå den kommande diskussionen om bedömning med hjälp av värdeord behöver man först en snabb överblick hur kunskapskraven är uppbyggda.

Bilden här nedanför illustrerar att kunskapskraven bygger på kursplanens olika delar.

I kursplanen för svenska finns fem förmågor som eleven ska ges förutsättningar att utveckla genom undervisningen. I kursplanen för svenska som andraspråk finns sex sådana förmågor angivna. Förmågorna är skrivna i punktform längst ned i syftestexten:

Svenska	Svenska som andraspråk
<ul style="list-style-type: none">• <i>formulera sig och kommunicera i tal och skrift,</i>• <i>läsa och analysera skönlitteratur och andra texter för olika syften,</i>• <i>anpassa språket efter olika syften, mottagare och sammanhang,</i>• <i>urskilja språkliga strukturer och följa språkliga normer, och</i>• <i>söka information från olika källor och värdera dessa.</i>	<ul style="list-style-type: none">• <i>formulera sig och kommunicera i tal och skrift,</i>• <i>läsa och analysera skönlitteratur och andra texter för olika syften,</i>• <i>anpassa språket efter olika syften, mottagare och sammanhang,</i>• <i>välja och använda språkliga strategier,</i>• <i>urskilja språkliga strukturer och följa språkliga normer, och</i>• <i>söka information från olika källor och värdera dessa.</i>

Dessa förmågor är desamma för alla årskurser och bygger tillsammans med det centrala innehållet upp kunskapskraven.

VÄRDEORDEN

I kunskapskraven används ett antal värdeord för att beskriva kunskapsnivåer för olika betygssteg. Exempel på sådana värdeord är **grundläggande** (E), **goda** (C) och **mycket goda** (A). I läroplanen är alla värdeord i kunskapskraven fetmarkerade för att skillnaderna mellan kunskapskraven ska bli tydliga.

Den här diskussionen om värdeord bygger vidare på Skolverkets kommentarmaterial till grundskolans kursplaner. Där förs en generell diskussion om hur man kan tolka några vanligt förekommande värdeord i kunskapskraven. Den diskussionen fördjupas och blir ämnesspecifik i det här materialet.

SAMMANHANGET BESTÄMMER HUR ORDEN SKA TOLKAS

I det här materialet diskuteras hur man kan tolka och förstå kunskapskraven. Vad innebär det till exempel att föra ett **enkelt** respektive ett **utvecklat** resonemang och hur kan man urskilja och bedöma detta i en undervisningssituation?

Hur man tolkar ett värdeord måste nästan alltid avgöras av sammanhanget. Det här materialet lyfter fram hur några av orden kan tolkas och användas i en konkret undervisningssituation, till exempel hur en lärare använder begreppet **enkelt** resonemang när läraren bedömer en elevs arbete med att föra ett skriftligt resonemang kring en skönlitterär novell. Vid bedömningen av ett annat arbetsområde skulle läraren behöva tolka samma ord på ett annat sätt. Detta innebär att det ofta är svårt att slå fast en tolkning av ett enskilt värdeord en gång för alla. Vissa aspekter av värdeorden kan vara unika för ett visst ämne eller centralt innehåll, men det kan även finnas andra aspekter som är mer eller mindre desamma oavsett sammanhanget.

Det finns en del skillnader mellan ämnena svenska och svenska som andraspråk samtidigt som det finns stora likheter mellan de båda ämnenas kursplaner. Skillnaderna innebär till exempel att man i svenska som andraspråk inte ska ställa för tidiga krav på språklig korrekthet. Lärare som undervisar i svenska som andraspråk behöver därför se till att eleverna i undervisningen får rika möjligheter att uttrycka sig med hjälp av språket, att våga använda språket på alla möjliga sätt eftersom det är det som krävs för att de ska utveckla sitt språk. I kunskapskraven finns också vissa skillnader men värdeorden som kommenteras i detta material är identiskt formulerade. Det är viktigt att eleverna innan de genomför en uppgift får möjligheter att förstå vad de kommer att bli bedömda på under arbetet med uppgiften (formativt) såväl som efter att arbetet avslutats (summativt). Om bedömningen bara gäller kvaliteten på resonemangen, som i detta material, är det viktigt att läraren inte låter språkliga fel eller andra formaspekter påverka bedömningen.

3. Bedömning i årskurs 6

Det här kapitlet lyfter fram hur verksamma lärare har bedömt elevarbeten i ämnet svenska och svenska som andraspråk utifrån kunskapskraven för årskurs 6. Materialet diskuterar hur man kan skilja enkla resonemang från mer utvecklade och kommenterar de delar av kunskapskravet i årskurs 6 som är kopplade till den ämnesspecifika förmågan att *analysera skönlitteratur för olika syften*.

Inledningsvis i kapitlet presenteras vilka förmågor i kunskapskraven och vilka arbetsområden som lärarna har baserat bedömningarna på. Därefter görs en analys av olika bedömningsaspekter på de olika förmågorna och värdeorden. Vilka aspekter kan man till exempel lägga på förmågan att *föra resonemang*? Hur kan man vidare förstå vad det innebär att föra **utvecklade** resonemang jämfört med att föra **välutvecklade och nyanserade** resonemang?

Sedan presenteras de konkreta elevarbetena. I anslutning till dessa förs ett resonemang om hur lärarna har bedömt dessa arbeten utifrån kunskapskraven.

Kommentarerna till elevernas resonemang berör enbart de angivna delarna av kunskapskravet och inte språkets form eller hur texterna är strukturerade om inte dessa aspekter påverkar möjligheten att följa med i elevens resonemang.

ATT FÖRA RESONEMANG

Kommentarerna i det här avsnittet avser den del av kunskapskraven som utgår från förmågan att *analysera skönlitteratur ... för olika syften*.

Kunskapskrav för betyget E i slutet av årskurs 6	Kunskapskrav för betyget C i slutet av årskurs 6	Kunskapskrav för betyget A i slutet av årskurs 6
Dessutom kan eleven, utifrån egna erfarenheter, tolka och föra enkla och till viss del underbyggda resonemang om tydligt framträdande budskap i olika verk.	Dessutom kan eleven, utifrån egna erfarenheter, tolka och föra utvecklade och relativt väl underbyggda resonemang om tydligt framträdande budskap i olika verk.	Dessutom kan eleven, utifrån egna erfarenheter, tolka och föra välutvecklade och väl underbyggda resonemang om tydligt framträdande budskap i olika verk.

Uppgiften som ligger till grund för elevexemplen

För att få fram lämpliga elevexemplen har lärarna i undervisningen behandlat bland annat följande delar ur ämnets centrala innehåll

Lässtrategier för att förstå och tolka texter från olika medier samt för att urskilja texters budskap, både de uttalade och sådant som står mellan raderna

samt

Berättande texter och poetiska texter för barn och unga från olika tider, från Sverige, Norden och övriga världen. Texter i form av skönlitteratur som belyser människors villkor och identitets- och livsfrågor.

Ett av huvudsyftena med materialet har varit att ta fram möjliga bedömningsgrunder för de här kunskapskraven ovan. Det vill säga vad man som lärare kan titta på när man bedömer hur utvecklat ett resonemang är i relation till egna erfarenheter, och litterära texters tydligt framträdande budskap.

Lärarna som deltagit i att ta fram kommentarerna läste novellen ”Det osynliga barnet” av Tove Jansson högt för sina elever. Eleverna fick sedan med stöd i frågor som speglade kunskapskravens formuleringar skriva ner sina resonemang kring novellens innehåll och budskap. Tanken med att låta elever i årskurs 6 och 9 tolka samma skönlitterära text är att på så sätt tydliggöra progressionen i kraven mellan de olika årskurserna. Lärarna och Skolverket har sedan analyserat ett större antal elevsvar och mejslat fram ett antal möjliga bedömningsgrunder.

Bedömningsaspekter

Bedömningen kan utgå från dessa aspekter när det gäller hur utvecklat ett resonemang är i relation till egna erfarenheter och en litterär texts tydligt framträdande budskap:

- **Tolkning:** Att resonemanget utgår från elevens tolkning av textens handling och budskap samt att den tolkningen är relevant. I vilken omfattning eleven rör sig i texten, integrerar olika händelser med varandra och drar relevanta slutsatser.
- **Uppbyggnad:** I vilken omfattning elevens resonemang är logiskt uppbyggt och balanserar mellan översiktliga och mer detaljerade beskrivningar. I vilken omfattning resonemanget är utbyggt med flera led eller olika perspektiv.
- **Motivering och argumentation:** I vilken omfattning eleven förtydligar sina resonemang och motiverar eller argumenterar för sina slutsatser med hjälp av exempel från texten och sina egna erfarenheter.

Några av dessa olika bedömningsgrunder kan emellanåt tangera varandra, vilket innebär att ett stycke eller en mening i en elevlösning kan bedömas utifrån flera bedömningsgrunder samtidigt.

Elevexempel och kommentarer

Här nedan följer kommentarer till vad som kännetecknar de elevresonemang som lärarna bedömt. Kommentarererna är giltiga oavsett om eleven följer kursplanen i svenska eller kursplanen i svenska som andraspråk eftersom kunskapskraven i de båda ämnena i detta fall är exakt likadana. Men det är centralt att undervisningen som leder fram till bedömningen svarar mot elevens behov och att läraren har nödvändiga kunskaper om utveckling och undervisning i andraspråk.

Kännetecknen på enkla och till viss del underbyggda resonemang

Tolkning

Elevresonemangen lärarna bedömt som **enkla** och **till viss del** underbyggda kännetecknas av att eleverna ofta återger novellens handling på ett basalt och grundläggande sätt. Eleverna utgår då ofta från några centrala händelser i novellen och återger översiktligt

sin tolkning av vad som hände men kopplar inte alltid ihop de olika händelserna med varandra. Detta leder ibland till att det saknas information som läsaren skulle ha behövt för att kunna följa resonemanget. Ett exempel på detta finns i elevresonemang nummer 1 där eleven skriver *Ninni förändrades först fötterna sen bena och sen kroppen hon får huvudet tillbaka när Ninni trodde att muminpappan skulle putta i muminmaman i havet*. Här saknas bland annat information om varför Ninni trodde att muminpappan skulle putta muminmaman i havet som skulle ha hjälpt läsaren att förstå resonemanget.

Elevernas rörlighet mellan textens olika händelser är ganska svag, de integrerar oftast inte sådant som händer i slutet av novellen med sådant som hände i början. De slutsatser eleverna drar om novellens budskap är oftast logiska och utgår från sådant som är lätt att identifiera i novellen. Det förekommer dock att eleverna drar slutsatser som kan framstå som motsägelsefulla eller ologiska, men det beror ofta på att eleven inte formulerat sig så tydligt eller helt glömt att ta med viss central information. Ett exempel på detta finns i elevresonemang nummer 2 där eleven först skriver *Det som har hänt är att hon bodde med en tant som tog hand om Ninni. Som inte gilla henne för att on inte menar det hon sa till Ninni*. Detta skulle kunna tolkas som att eleven inte alls förstått novellens handling som beskriver en tant som verkligen verkar mena de elakheter hon säger till Ninni. Men sedan återger eleven det här: *Det står i texten att hon är taskig och pratar med kallt och förkrossane röst när hon trillar på någon sak i huset. Det är ironiskt*. Här verkar det alltså som att eleven har uppfattat innebörden av ordet ”ironiskt”, och att resonemanget kan uppfattas som motsägelsefullt tycks bero på att eleven inte riktigt förmår förklara tillräckligt utförligt vad hon eller han menar.

Ofta identifierar eleven något av novellens olika tydligt framträdande budskap och anger inga alternativa, kompletterande eller nyanserade förklaringar. I exempel nummer 3 skriver eleven till exempel att *Budskapet med texten är att man ska alltid vara snäll mot andra och inte vara ironisk*. Det är en relevant slutsats men den skulle kunna utvecklas och nyanseras. Elevens slutsatser hänger oftast ihop med resten av resonemanget men detta framgår inte alltid så tydligt.

Sammanfattningsvis kännetecknas de resonemang som lärarna bedömt som **enkla** och till viss del underbyggda när det gäller aspekten tolkning av att eleverna

- tolkar och återger delar av novellens handling på ett basalt, översiktligt och grundläggande sätt
- ibland hoppar över relevant information som försvarar för läsaren att hänga med i resonemanget
- rör sig minimalt i texten, kopplingarna mellan novellens olika händelser är svag
- oftast drar logiska men ibland något motsägelsefulla slutsatser om något av textens tydliga budskap, slutsatsernas koppling till resten av resonemanget är därför inte alltid så tydlig.

Uppbyggnad

Resonemangen är logiskt uppbyggda genom att de händelser eleven tar upp anges i kronologisk ordning. Det kan finnas delar i resonemangen som framstår som ologiska men oftast beror detta på att eleverna inte återger tillräckligt med information för att läsaren ska kunna läsa in det som saknas mellan raderna. Resonemangen ger intryck av att eleverna har förstått novellens innehåll men att de antingen glömmer att nämna vissa väsentliga delar eller att de inte är tillräckligt säkra på hur man bygger upp ett resonemang som går lätt att följa med i.

Resonemangen rör sig oftast vid textens yta och de är huvudsakligen kortfattade och översiktliga. Det är sällan eleverna stannar upp och fördjupar sig i någon detalj. När de nämner någon detalj gör de även detta på ett ganska kortfattat sätt. I exempel nummer 3 beskriver eleven till exempel muminfamiljen utflykt till havet med orden *En dag skulle alla till havet och dra båten till land, pappa skulle skrämma mamma då biter Ninni han i svansen och säger till han: – Det där vågar du inte göra.*

Resonemanget består oftast av ett led i taget. Eleven räknar upp olika händelser ur novellen och kommenterar en del av dem. Det kan förekomma att flera led eller händelser ur novellen egentligen hör till samma del av resonemanget men eleven binder inte alltid ihop dem på ett tydligt sätt. Eleverna för oftast sina resonemang utifrån ett perspektiv eller en möjlig tolkning vilket gör att resonemanget framstår som förhållandevis onyanserat.

Sammanfattningsvis kännetecknas de resonemang som lärarna bedömt som **enkla** och **till viss del** underbyggda när det gäller aspekten *uppbyggnad* av att eleverna

- bygger upp sina resonemang på ett enkelt men logiskt sätt genom att återge utvalda händelser i kronologisk ordning
- för sina resonemang kring textens yta och ibland glömmer att ta med relevant information
- för sina resonemang på ett kortfattat och översiktligt sätt utan att ange särskilt många detaljer
- kortfattat beskriver någon eller några detaljer
- räknar upp utvalda händelser som ett led i taget och binder inte alltid ihop dem med varandra.

Motivering och argumentation

Eleverna motiverar ibland under sina slutsatser med egna tankar och idéer. Ett exempel på detta återfinns resonemang nummer 1 där eleven beskriver tantens elakhet med orden *genom att kanske tvingat hon att jobba i trädgården kanske tvingat Ninni att vara som en slav*, vilket är ett påstående som det inte går att hitta stöd för i novellen. Det finns också slutsatser som motiveras vagt eller inte alls medan resonemangen i andra fall byggs under med ett exempel som är korrekt och relevant men som inte fördjupar eller förtydligar resonemanget i någon nämnvärd grad. I resonemang nummer 3 skriver eleven till exempel *Tooticki tar med sig Ninni hem till Mumintrollet där hon får stanna. Mamma, pappa och alla andra tar hand om Ninni och försöker göra henne synlig*

igen. Här är det relevant att nämna att Tooticiki tar med Ninni till muminfamiljen och att de försöker göra henne synlig, men eftersom eleven utelämnar information om på vilket sätt de gör det blir exemplet mer en uppräknig av en händelse än ett förtydligande som motiverar elevens slutsatser.

I sina resonemang kopplar eleverna oftast till något de själva har upplevt eller läst om. Ofta består denna koppling av ett konstaterande att eleverna inte känner igen sig i det som berättelsen behandlar. Ett exempel på detta återfinns i resonemang nummer 2 där eleven konstaterar att *Jag har inte läst något sånt eller sett eller sett någon film. Jag tror att det inte kan hända i verkligheten. Man kan inte bli osynlig.*

Sammanfattningsvis kännetecknas de resonemang som lärarna bedömt som **enkla** och **till viss del** underbyggda när det gäller aspekten *motivering och argumentation* av att eleverna

- ibland bygger under sina slutsatser med stöd i egna tankar eller värderingar snarare än i exempel från novellen
- väljer vissa exempel från novellen som endast i låg grad bidrar till att förtydliga resonemanget
- gör kopplingar mellan novellen och egna erfarenheter som ofta består av ett konstaterande.

Exempel på enkla och till viss del underbyggda resonemang

Elevexempel 1

Det osynliga barnet

När Ninni kommer till muminfamiljen är hon osynlig. Ninni känner sig blyg. Ninni hade varit hos en tant som inte gillade Ninni och tanten hade varit elak mot Ninni genom att kanske tvingat hon att jobba i trädgården kanske tvingat Ninni att vara som en slav. Det var tanten som hade varit elak mot Ninni så hon blev osynlig men muminmamma gjorde en dryck som gjorde Ninni synlig. Ninni förändrades först fötterna sen bena och sen kroppen hon får huvudet tillbaka när Ninni trode att muminpappan skulle putta i muminmaman i havet. Budskapet i berättelsen är att alla är lika mycket värda även om man är osynliga eller inte. Jag känner inte igen mig i berättelsen. Jag har inte läst något liknande. Det här skulle kunna hända men man kan inte vara osynlig.

Elevexempel 2

Det osynliga barnet

När Ninni kommer till familjen är hon osynlig och blyg. Ninni känner sig ledsen. Det som har hänt är att hon bodde med en tant som tog hand om Ninni. Som inte gilla henne för att on inte menar det hon sa till Ninni. Det står i texten att hon är taskig

och pratar med kallt och förkrossande röst när hon trillar på någån sak i huset. Det är ironiskt. Så hon var osynlig när hon kom till familjen. Det ända hon hade på kroppen var en bjällra som låter när hon går. Hon förändras för att mumins mamma gjorde en dryck som hon la i Ninnis kaffe. Som gör så att hon blir synlig. Man måste vara vänlig också mot Ninni för att hon ska bli synlig. För budskap är att man inte ska vara elak mot folk för tillslut så finns den inte längre. Jag känner inte igen mig i någån av det här. Jag har inte läst någån sånt eller sett eller sett någon film. Jag tror att det inte kan hända i verkligheten. Man kan inte bli osynlig.

Eleve exempel 3

När Ninni kommer till familjen är hon väldigt blyg, osynlig och pratar inte. En tant som var iskall och eronisk hade tagit hand om henne. Ninni var sårad och ledsen. Tooticki tar med sig Ninni hem till Mumintrollet där hon får stanna. Mamma, pappa och alla andra tar hand om Ninni och försöker göra henne synlig igen. En dag skulle alla till havet och dra båten till land, pappa skulle skrämma mamma då biter Ninni han i svansen och säger till han: -Det där vågar du inte göra. Plötsligt blir hon synlig igen. Budskapet med texten är att man ska alltid vara snäll mot andra och inte vara ironisk. Det kan hända att man blir sårad och vissa är ironiska, men inte att någon blir osynlig. På vissa filmer och böcker kan det hända.

Kännetecknen på utvecklade och relativt väl underbyggda resonemang

Tolkning

I resonemangen som lärarna bedömt vara **utvecklade** och **relativt väl underbyggda** utgår eleverna i sina tolkningar ofta från några delar av novellen. Eleverna kan koncentrera resonemanget till några utvalda händelser och är där mer utförliga och detaljerade. Andra händelser som läsaren behöver känna till för att kunna hänga med i resonemanget nämner eleverna mycket mer översiktligt. Ett exempel finns i resonemang nummer 4 där meningarna *Men efter några dagar med mumintrollen fick hon lära sig att skratta och leka. Det gjorde så att hon bara hade ansiktet kvar* sammanfattar hela novellens beskrivning av hur muminfamiljen anstränger sig för att hjälpa Ninni och hur Ninni därmed gradvis börjar synas igen. Trots att det är så kortfattat och översiktligt hjälper det ändå läsaren att fylla hålen i resonemanget så att det blir lättare att följa med.

Elevernas rörlighet mellan novellens olika händelser är något mer utvecklad än i resonemang av lägre kvalitet, och de kopplar ibland ihop vissa av novellens olika delar med varandra. I resonemang nummer 6 inleder till exempel eleven med att beskriva att Ninni är osynlig när hon kommer till muminfamiljen. I slutet av sitt resonemang knyter eleven sedan tillbaka till inledningen genom att skriva *Man kan inte bli osynlig på det sättet som Ninni blev i verkligheten. Men däremot kan man känna sig osynlig*. På detta sätt är resonemanget förhållandevis genomtänkt. Ett annat exempel på att eleverna här rör sig i texten finns i resonemang nummer 4 där eleven inleder sitt resonemang med

ett citat från novellen och sedan går tillbaka för att återge orsaken till Ninnis osynlighet, vilket i novellen ursprungligen beskrivs i omvänd ordning. Genom att på så sätt använda delar av novellen för att förtydliga sitt resonemang oavsett i vilken ordning de utspelar sig i novellen visar eleven en ökad förståelse för hur man bygger ett fungerande resonemang.

De slutsatser eleverna drar om novellens budskap är logiska och går ofta lätt att koppla till elevens resonemang, men det förekommer också slutsatser som visserligen är rimliga men där det inte tydligt framgår hur eleven resonerat. I exempel nummer 6 resonerar eleven om att det är muminfamiljens godhet som gör Ninni synlig och ger ett exempel på situationer där man kan känna sig osynlig i verkligheten. Därefter skriver hon eller han *Budskapet i denna berättelse tycker jag är att man ska behandla alla lika*. Detta kan vara en relevant slutsats men nämns inte alls tidigare i resonemanget. Oftast är slutsatserna och resten av resonemanget mer i samklang med varandra. I exempel nummer 4 drar eleven till exempel slutsatsen att novellens budskap är att *såfort man kränker någon blir den ledsen och tycker illa om sig själv, och man blir blyg och vågar inte säga vad man tänker och tycker, man känner sig värdelös helt änkelt. Men när man är snäll och får någon att skratta och sådant blir man glad och lycklig, man tycker att man duger som man är*. Slutsatsen är logisk i relation till elevens tidigare resonemang och eleven ger exempel från egna erfarenheter på att slutsatsen stämmer.

Sammanfattningsvis kännetecknas de resonemang som lärarna bedömt som **utvecklade** och **relativt väl** underbyggda när det gäller aspekten *tolkning* av att eleverna

- tolkar och återger några delar av novellens handling mer detaljerat
- ofta försöker att översiktligt återberätta delar av novellens handling som inte är helt relevanta för resonemanget men som läsaren kan behöva för att förstå helheten
- rör sig något i texten, ger exempel på kopplingar mellan till exempel resonemangets inledning och sina slutsatser
- oftast drar logiska och rimliga slutsatser om textens tydliga budskap, och ganska tydligt kopplar slutsatserna till resten av resonemanget.

Uppbyggnad

Resonemanget är logiskt uppbyggda genom att eleverna huvudsakligen håller sig till novellens kronologi. Så som beskrivits under avsnittet om variabeln *tolkning* lämnar eleverna enstaka gånger denna kronologi och använder i stället olika avsnitt ur novellen för att bygga upp sitt eget resonemang.

Bitvis fungerar balansen mellan övergripande beskrivningar och detaljnivå bra, sådant som inte är så centralt för resonemanget kan beskrivas mer översiktligt medan delar som för eleven är mer betydelsefulla beskrivs något mer detaljerat och fokuserat. Ibland kan det till och med vara så att eleverna är så måna om att nå fram i sitt resonemang att de upprepar samma sak flera gånger. Ett exempel på det återfinns i resonemang nummer 6 där eleven både i första och andra stycket av resonemanget kretsar kring att Ninni var blyg, rädd och osynlig och att orsaken till det var den ironiska tanten.

Resonemangen förs omväxlande i enstaka led som radas upp efter varandra utan att bindas samman och i flera, mer sammanlänkade led där det är lättare för läsaren att hänga med i hur eleven tänker kring orsak och verkan. Detta syns till exempel i exempel nummer 5 där eleven skriver *Hon blev osynlig för hon hade det inte bra och hon kände sig osynlig inombords så blev hon osynlig på utsidan men när hon hade det bra sen till slut och blev glad så blev hon synlig igen*. Ofta kopplar eleven på detta sätt samman olika led med varandra, men det är inte alltid de kopplas till resten av resonemanget.

Eleven växlar mellan kortfattade och mer utförliga beskrivningar, det finns vissa försök att beskriva händelser med lite nyans och antydningar till insikt om att man kan beskriva händelser utifrån olika perspektiv. I resonemang nummer 5 beskriver eleven till exempel Ninnis känslor när hon kom till muminfamiljen:

Jag tror att hon är blyg, rädd, ledsen och känner sig ensam för hon bodde hos en tant som inte var snäll och hon hade ingen att vara hos så hon kände sig nog helt ensam. Hon blev osynlig för hon hade det inte bra och hon kände sig osynlig inombords så blev hon osynlig på utsidan men när hon hade det bra sen till slut och blev glad så blev hon synlig igen.

Exemplet visar att eleven försöker ge en nyanserad och mer detaljerad beskrivning av Ninnis känslor och vad de ledde till. Denna del av resonemanget inleds med orden *Jag tror...* vilket signalerar att eleven är medveten om att detta är elevens eget perspektiv och att andra skulle kunna ha andra sätt att se på saken. Men eleven utvecklar inte detta vidare. I resonemang nummer 4 för eleven fram olika möjliga förklaringar till varför tanten Ninni bodde hos först var så elak. Teorierna har inget stöd i novellen men visar ändå att eleven inser att det går att lägga olika perspektiv på saker och ting.

Sammanfattningsvis kännetecknas de resonemang som lärarna bedömt som **utvecklade** och **relativt väl** underbyggda när det gäller aspekten *uppbyggnad* av att eleverna

- bygger upp sina resonemang på ett logiskt sätt och huvudsakligen tolkar och återger novellen i kronologisk ordning. Eleven kan också ta upp händelser i en icke-kronologisk ordning när detta gynnar det egna resonemanget.
- för sina resonemang kring några utvalda händelser där beskrivningarna fördjupas och binder ihop dessa händelser med mer översiktliga beskrivningar av sådant som hände mellan dem.
- för sina resonemang omväxlande kortfattat och översiktligt eller mer detaljerat och nyanserat, ibland med vissa upprepningar.
- blandar uppräknade händelser som enstaka led och sammanbundna beskrivningar med flera led.

Motivering och argumentation

Eleverna bygger under argumentation och motiverar sina slutsatser antingen genom att ge ordagranna citat ur novellen eller genom att hänvisa tillbaka till olika händelser i novellen. Det finns också exempel där argumentationen består av elevens värderingar snarare än av exempel ur novellen. Underbyggnaden är oftast relevant genom att den

förtydligar elevens resonemang så att det blir lättare att följa. I resonemang nummer 6 beskriver eleven till exempel att Ninni innan hon kommer till muminfamiljen har varit hos en iskall och ironisk tant. För att förtydliga vad eleven avser med ironisk väljer hon eller han ett citat ut novellen:

Nå, föreställ dig att du snavar på en klibbsvamp och sätter dig mitt i den rensade svampen, sa Tooticki. Det naturliga vore förstås att din mamma skulle bli arg. Men nehej, det blir hon inte. Istället säger hon, kallt och förkrossande: Jag förstår att det där är din uppfattning om att dansa, men jag vore tacksam om du inte gjorde det i maten. Så ungefär (s. 100)

Ibland är dock kopplingen mellan citat eller hänvisningar inte lika tydliga. Eleven som för det fjärde resonemanget inleder till exempel sin text med ett citat ur novellen men efter citatet kommer ett resonemang som inte tydligt hänger ihop med det inledande citatet.

Eleverna kopplar ofta ihop budskap i texten med egna erfarenheter genom att ganska kortfattat beskriva någon händelse där de kände sig ensamma och utfrusna eller upplevde att någon annan gjorde det. I resonemang nummer 5 räknar eleven upp flera sådana erfarenheter:

Jag har sätt att barn blir mobbade,retade,slagna och inte får vara med i leken eller nåt annat som man gör och inte har några vänner och är mobbade i skolan och på fritiden. jag har läst massa böcker om mobbing att folk byter skola att folk är taskiga mot en. Och jag har sätt masa filmer som folk blir mobbade och slagna och miss-handlade.

I resonemang nummer 6 ger eleven följande exempel:

Man kan inte bli osynlig på det stället som Ninni blev i verkligheten. Men däremot kan man känna sig osynlig. T ex om en tjejgrupp står och pratar och sen kanske jag ställer mig med dom men ingen pratar med mig. Eller: Om många står och pratar på skolgården och så står jag utanför "ringen" så kommer ingen fram till mig och pratar.

Sammanfattningsvis kännetecknas de resonemang som lärarna bedömt som **utvecklade** och **relativt väl** underbyggda när det gäller aspekten *motivering och argumentation* av att eleverna

- motiverar sina slutsatser med stöd av huvudsakligen relevanta ordagranna citat eller hänvisningar till händelser ur novellen
- väljer exempel från novellen som ofta är relevanta och delvis bidrar till att förtydliga argumentationen
- gör kopplingar mellan novellen och egna erfarenheter genom att kortfattat beskriva någon egen upplevelse.

Exempel på utvecklade och relativt väl underbyggda resonemang

Elevexempel 4

Dt osynliga barnet

"Tooticki reste sig och öppnade dörren igen. Ninni! Ropade hon ut i mörkret. Om en stund började en bjällra pingla därute. Efter ett tag kunde se en silverbjällra mitt i luften i hallen. (s.103)" Ninni var mycket blyg och vågade inte göra något, hon bara stod där. Ninni är både rädd och ledsen, hon fick ingen bra uppväxt, utan hon fick växa upp med en hjärtlös dam. Damen hade inte brytt sig om Ninni, hon hade uppfostat henne utan att ens tycka om henne. "Hon var bara iskall och ironisk" (s.101) Det var hon som gjorde Ninni osynlig. Hon behandlade henne osynlig och tillslut blev hon det.

Men efter några dagar med muminrollen fick hon lära sig att skratta och leka. Det gjorde så att hon bara hade ansiktet kvar. Men en dag när de var vid båten vid det stora havet blev hon mycket rädd. Men helt plötsligt såg hon muminpappan låtsas att försöka pötta i muminmamman för att roa ungarna blev Ninni arg. Pappa ser en röd blix från Ninnis håll och rätt som det var var han i vattnet. Ninni skrattade så mycket så hon fick ont i magen och helt plötsligt kom huvudet fram!

Budskapet med texten måste vara att, såfort man kränker någon blir den ledsen och tycker illa om sig själv, och man blir blyg och vågar inte säga vad man tänker och tycker, man känner sig värdelös helt änkelt. Men när man är snäll och får någon att skratta och sådant blir man glad och lycklig, man tycker att man duger som man är.

Jag känner att ibland är jag osynlig utan någon vän. Precis som Ninni. Jag har sett filmer och annonser i tidningar om att vissa barn blir svårt behandlade och att dom är bortglömda. Så det här är ung. sånt här som händer varje dag, det händer säkert just nu någonstans i världen. Det är hemskt och vi måste göra något åt det.

Elevexempel 5

Resonemang om "Det osynliga barnet!...

När Ninni kommer till muminfamiljen var hon blyg och hon var osynlig, hon vågade inte ens gå in hon var helt osynlig man såg ingenting det ända man såg var en bjällra vid halsen hon hade small hals. Han som kom med Ninni heter Tooticki han berättade att hon blivit osynlig när hon bodde hos en tant som var sträng iskall och ironisk. Och att man blir osynlig om man blir skrämdd ofta och hon blev rädd för tanten. Så hon lyssnade på folk och gjorde som dem sa.

Jag tror att hon är blyg,rädd,ledsen och känner sig ensam för hon bodde hos en tant som inte var snäll och hon hade ingen att vara hos så hon kände sig nog helt ensam. Hon blev osynlig för hon hade det inte bra och hon kände sig osynlig inombords så blev hon osynlig på utsidan men när hon hade det bra sen till slut och blev glad så blev hon synlig igen. Dem försökte få henne att skratta,leka och försökte vara snälla mot henne så att hon skulle bli glad igen. Först när hon kom var hon osynlig och sårad men sedan kände hon sig gladare och tryggare så hon fick nåt nytt för varje dag som tassar,ben,hals,hår och sedan ansikte. Hon försöker vissa att barn ska ha

roligt och inte göra massa sysslor och ha kul och för hon skulle vissa att inga barn ska känna sig utanför eller osynlig. Att när man var liten och när man inte fick vara med blev man ledsen och osynlig när man inte fick vara med så kände man sig ensam och annorlunda helt enkelt. Jag har sätt att barn blir mobbade,retade,slagna och inte får vara med i leken eller nåt annat som man gör och inte har några vänner och är mobbade i skolan och på fritiden. jag har läst massa böcker om mobbing att folk byter skola att folk är taskiga mot en. Och jag har sätt masa filmer som folk blir mobbade och slagna och misshandlade. Då känner man sig helt och hållet ensam och osynlig. Jag tror det kan hända att man blir osynlig inombords men man kan inte bli osynlig utan på.

Eleve exempel 6

Det osynliga barnet

När Ninni kommer till Mumintrollens familj är hon väldigt blyg och rädd. Men man ser inte Ninni heller. För hon är osynlig. Ninni är rädd, blyg och ledsen. Innan Ninni kom till Mumintrollens familj hade en tant tagit hand om henne. Men egentligen tyckte tanten inte om henne alls. Tanten var inte arg. Hon var iskall och ironisk. Exempel från texten: "Nå, föreställ dig att du snavar på en klibbsvamp och sätter dig mitt i den rensade svampen, sa Tooticki. Det naturliga vore förstås att din mamma skulle bli arg. Men nehej, det blir hon inte. Istället säger hon, kallt och förkrossande: Jag förstår att det där är din uppfattning om att dansa, men jag vore tacksam om du inte gjorde det i maten. Så ungefär" (s.100)

Ninni är osynlig för den tanten som tog hand om henne är så ironisk och iskall. Ninni blir synlig när hon har roligt och ingen klagar på henne. Men så fort när nån klagar på henne blir hon lite mer osynlig. När Ninni bodde med tanten var hon osäker och otrygg. Men när Tooticki tog med Ninni till Mumintrollens familj blev hon tryggare och säkrare. Och det var så hon blev synlig. Exempel på texten att Mumintrollen brydde sig om henne: "Brevid sägen radade mamman upp äpplet, saftglaset, och tre karamellerna som delades ut åt var och en när det blev kväll" (s.104)

Och ett exempel till: "Men när alla hade gått och lagt sig plockade mamman fram en rosenröd sjal ur sin låda och sydde en liten klänning." (s.108). När Ninni blev synlig tyckte jag hon blev sötare.

Man kan inte bli osynlig på det sättet som Ninni blev i verkligheten. Men däremot kan man känna sig osynlig. T ex om en tjejgrupp står och pratar och sen kanske jag ställer mig med dom men ingen pratar med mig. Eller: Om många står och pratar på skolgården och så står jag utanför "ringen" så kommer ingen fram till mig och pratar.

Jag känner inte igen mig själv i denna berättelse. och jag har inte läst nån bok eller sett en film med någon liknande händelse.

Budskapet i denna berättelse tycker jag är att man ska behandla alla lika.

Kännetecken på välutvecklade och väl underbyggda resonemang

Tolkning

De resonemang som lärarna bedömt är välutvecklade och väl underbyggda kännetecknas av att eleverna huvudsakligen fokuserar på de frågor de vill diskutera. De återger novellens handling översiktligt och utelämnar ibland helt delar som inte berör slutsatserna. I resonemang nummer 7 inleder eleven till exempel med en kortfattad sammanfattning av hela novellens handling, men lämnar den sedan och fortsätter resonemanget med att fokusera på några budskap som hon eller han har identifierat. I exempel nummer 8 bygger eleven i stort sett hela sitt resonemang runt slutsatsen att *det största och viktigaste* är att alla måste bli behandlade *med respekt för att må bra*. Detta leder till att eleven lämnar andra delar av novellens handling utanför sitt resonemang. En hög kvalitet på ett resonemang behöver alltså inte innebära att eleven identifierar många budskap, det handlar snarare om hur väl och hur genomtänkt eleven genomför de resonemang hon eller han för.

Eleverna följer i sin tolkning i stor utsträckning novellens kronologi men visar också tydliga tecken på en ökad texträkthet, de integrerar information från olika delar av novellen med den fråga de vill diskutera. I resonemang nummer 9 inleder eleven med att beskriva hur den elaka tanten var och återkommer sedan i slutet av sitt resonemang till detta: *Det som tanten gjorde kan kränka och till och med skada andra människor. Jag hade nog känt likadant som Ninni gjorde om jag hade bott hos den hemska tanten.*

I exempel nummer 7 visar sig den ökade texträktheten i att eleven identifierar ett antal budskap, och för att motivera dessa integrerar eleven information från novellen med egna erfarenheter. Eleven väljer inte informationen utifrån i vilken ordning den nämns i novellen utan utifrån hur den stödjer resonemangen.

De slutsatser eleverna drar om novellens budskap är logiska och relevanta och oftast resonerar de konsekvent om budskapen. Slutsatserna stämmer således väl med de resonemang eleven för, och det är lätt för läsaren att följa med i elevens tankar och förstå hur hon eller han har kommit fram till sin slutsats. I resonemang nummer 8 handlar till exempel hela resonemanget om att det är respekten från muminfamiljen som så småningom gör Ninni synlig igen. Utifrån detta resonemang drar sedan eleven bland annat följande slutsats:

Man kan inte bli osynlig i verkligheten men man kan känna sig osynlig. Så är det ibland för mig. Då kan det kännas som om alla ser rakt igenom mig och ignorerar mig, fast att de kanske inte gör det. Fast i Ninnis fall gjorde ju tanten fel eftersom att hon var så ironisk.

Sammanfattningsvis kännetecknas de resonemang som lärarna bedömt som välutvecklade och väl underbyggda när det gäller aspekten *tolkning* av att eleverna

- tolkar och återger de delar av novellens handling som behövs för att resonemanget ska bli begripligt
- översiktligt sammanfattar och återberättar novellens handling för att läsaren ska förstå helheten

- rör sig mer i texten, och integrerar information från novellen med egna upplevelser för att förtydliga sitt resonemang
- drar logiska och rimliga slutsatser om textens budskap, och slutsatsernas koppling till resten av resonemanget är relevant och tydlig

Uppbyggnad

De resonemang som lärarna bedömt som välutvecklade och väl underbyggda kännetecknas av att de har en genomtänkt logik som underlättar läsningen. Eleverna väljer den uppbyggnad som passar resonemanget bäst och samma elev kan ha med både sammanfattningar av novellens handling som följer kronologin och exempel i en icke-kronologisk ordning för att understödja sitt resonemang.

Resonemangen balanserar huvudsakligen väl mellan översiktliga beskrivningar som läsaren behöver för att förstå och detaljerade resonemang kring någon fråga som engagerar eleven. Som tidigare nämnts har eleven fokus på novellens budskap och de slutsatser hon eller han drar av detta, vilket gör att novellens handling ofta återges mycket översiktligt men ändå väl sammanfattat. Eleverna är ganska klara och koncisa i sina resonemang och upprepar sig oftast inte trots att de ibland uppehåller sig vid samma fråga under förhållandevis stor del av resonemanget. Ett exempel är resonemang nummer 8 där eleven ganska utförligt resonerar kring vikten av att visa varandra respekt. Eleven ger då flera exempel på hur bristen på respekt tog sig uttryck hos Ninni vilket sammantaget gör att beskrivningen blir fördjupad och förtydligad men inte tjatig.

Resonemangen består ofta av flera led som kopplas ihop med varandra, i exempel nummer 9 skriver eleven så här:

Jag tror att Ninni känner sig ledsen och rädd och hon är för det mesta tyst. Innan Ninni kom till familjen så bodde hon hos en tant. Tanten var inte så snäll mot Ninni. Hon var ironisk och iskall och hon skrämde Ninni så att hennes konturer bleknade och tillslut så blev hon osynlig. Därför så tror jag att Ninni känner sig ledsen och rädd.

Det första och det sista ledet är tydligt sammankopplade.

Eleverna kan i resonemangen också beröra händelser ur olika perspektiv. Så här skriver eleven i det nionde resonemanget : *Alla tycker att Ninni är förändrats och har blivit värre än lilla My*. Detta kan tolkas som att eleven försöker fånga novellens beskrivning av Tootickis reaktion när Ninni biter muminpappan i svansen. Alla blir glada för att hela Ninni plötsligt syns utom muminpappan som blir arg och Tooticki som konstaterar att ”ni har förändrat ungen så att hon är värre än lilla My”. Det är ett exempel på ett perspektivbyte, det som är positivt kan också ha en negativ sida för vissa.

Sammanfattningsvis kännetecknas de resonemang som lärarna bedömt som **väl utvecklade** och **väl underbyggda** när det gäller aspekten *uppbyggnad* av att eleverna

- bygger upp sina resonemang genomtänkt och logiskt utifrån de behov som resonemanget för med sig snarare än efter en strikt kronologi
- fokuserar och fördjupar sina resonemang kring budskapen de slutsatser man drar kring detta

- för sina resonemang på ett balanserat sätt så att stora delar av novellen återges väl sammanfattat medan de delar som eleven valt att fokusera sitt resonemang på är mer detaljerade och nyanserade
- bygger upp resonemanget i flera led som binds samman till en fungerande helhet
- kan beröra olika perspektiv.

Motivering och argumentation

Eleverna för sin argumentation och motiverar sina slutsatser med väl valda och i hög grad relevanta exempel från texten. Exempelen kan bestå av direkta citat eller sammanfattningar av någon händelse som eleven behöver beskriva för att motivera sitt resonemang. I resonemang nummer 8 använder eleven ett utdrag ur texten för att påvisa sin slutsats att det är muminfamiljens kärlek och respekt som gör Ninni synlig igen. Eleven ger bara detta enda exempel men eftersom det är så tydligt och eleven resonerar så konsekvent runt en enda fråga räcker det för att elevens resonemang ska framstå som tydligt och väl underbyggt. Det är således inte antalet hänvisningar eller exempel som avgör kvaliteten. I resonemang nummer 7 har eleven identifierat en rad olika budskap som vart och ett motiveras både med exempel från texten och från egna erfarenheter:

Man ska inte vara för mycket ironisk: Ninni blir osynlig när hon bor hemma hos tanten som är helt iskall och väldigt ironisk. Därför blir hon väldigt ledsen och rädd att göra allt fel. Det har jag märkt när någon säger något ironiskt till mig t.ex "Du är jätterolig!" När man förstår att de skämtar blir man ledsen för att dom är så elaka mot en.

Kännetecknande för sådana väl underbyggda resonemang är alltså att exemplen i stor utsträckning förtydligar och fördjupar dem och de slutsatser som eleven har dragit.

Eleverna gör tydliga och logiska kopplingar mellan de budskap man har identifierat och egna erfarenheter. I resonemang nummer 8 skriver eleven till exempel:

Jag har sätt att barn blir mobbade,retade,slagna och inte får vara med i leken eller nåt annat som man gör och inte har några vänner och är mobbade i skolan och på fritiden. jag har läst massa böcker om mobbing att folk byter skola att folk är taskiga mot en. Och jag har sätt masa filmer som folk blir mobbade och slagna och misshandlade. Då känner man sig helt och hållet ensam och osynlig. Jag tror det kan hända att man blir osynlig inombords men man kan inte bli osynlig utan på.

På så sätt visar eleven att hon eller han kan koppla ihop en påhittad berättelse med verkliga händelser och att en novell därmed kan utgöra grund för ett resonemang om livsfrågor av olika slag.

Sammanfattningsvis kännetecknas de resonemang som lärarna bedömt som **välutvecklade** och **väl** underbyggda när det gäller aspekten *motivering och argumentation* av att eleverna

- bygger under sina slutsatser med stöd av väl valda citat eller hänvisningar till händelser ur novellen

- väljer exempel från novellen som är i hög grad relevanta och bidrar till att förtydliga resonemanget
- kopplar det eller de budskap man funnit till resonemang kring egna erfarenheter så att det tydligt framgår hur eleven resonerat.

Exempel på välutvecklade och väl underbyggda resonemang

Elevexempel 7

Resonemang Det osynliga barnet

Muminfamiljen sitter och rensar svamp när Tooticki kommer. Hon har med sig Ninni, ett osynligt barn. Tooticki berättar att Ninni är osynlig för att innan hon kom till muminfamiljen bodde hon hos en tant som inte gillade henne. Ninni är väldigt blyg och man hör bara en bjällra när hon går. När Tooticki har lämnat muminfamiljen läser muminmamma i en anteckningsbok som mormor har skrivit. Den handlar om ofelbara huskurer. Mamma gör en brygd som gör att Ninni blir synlig igen. I slutet blir Ninni så arg på muminpappan så hon puttar honom i havet. Då skrattar Ninni jättemycket. När hon skrattar blir hon helt synlig.

Man måste lita på sina vänner: Det visar Ninni när hon litar på att bo hemma hos muminfamiljen även fast hon är väldigt rädd och ledsen. Det har faktiskt hänt mig en gång, jag var tvungen att lita på mina kompisar när jag berättade en hemlighet för dom. Jag fick lita på att dom inte skulle berätta det för någon.

Man ska inte vara för mycket ironisk: Ninni blir osynlig när hon bor hemma hos tanten som är helt iskall och väldigt ironisk. Därför blir hon väldigt ledsen och rädd att göra allt fel. Det har jag märkt när någon säger något ironiskt till mig t.ex "Du är jätterolig!" När man förstår att de skämtar blir man ledsen för att dom är så elaka mot en.

Man ska inte vara elak mot någon som inte kan något: När Ninni inte kan några lekar Blir Lilla My arg för att hon bara är artig och snäll. Hon hade nog inte kvar sin lekstul för att hon hade aldrig lekt hemma hos tanten. Det är dumt för man ska inte bli arg då, istället kan man göra något annat eller lära henne något som är enklare. En gång när jag skulle stå i mål på fotbollsplanen och jag släppte in ett mål blev några arga och sa att någon annan skulle stå i mål för att jag inte kunde det. Då blev jag både ledsen och arg för att alla kan inte allting och ingen är perfekt.

Man ska hjälpa varandra: Muminfamiljen och Tooticki hjälps åt att dra upp båten den dagen när Ninni blir synlig igen. Det bevisar att man måste hjälpas åt för att få det man vill ha. När jag går hem med mina syskon efter skolan hjälper jag till så att dom kommer hem och får mellanmål. Man tänker egentligen inte på det, men man hjälper varandra nästan hela tiden.

Även om man är rädd ska man försöka övervinna sina rädslor: Ninni är väldigt rädd för att gå till havet, hon tycker att det är alldeles för stort. Men sedan när hon ser att muminpappan ska putta i muminmamma så springer hon och biter pappan i svansen När jag inte vågade säga emot några som retades, men sedan peppade mina föräldrar mig så att jag sa ifrån. Efteråt kände jag mig överlycklig.

Det här kan nog hända på riktigt inte att man blir osynlig men att man känner sig väldigt osynlig. Jag har faktiskt känt så en gång men det blir bättre när man blir äldre.

Eleve exempel 8

Det Osynliga Barnet

När Ninni kommer till familjen är hon osynlig. Det är hon för att tanten som tog hand om henne förut var så ironisk att hon efter ett tag inte hade nån självkänsla kvar, så hon tynade bort mer och mer tills hon blev osynlig, lika osynlig som hon kände sig. Men när Ninni kom till Muminfamiljen blev hon behandlad respektfullt och med kärlek, vilket framgår tydligt på sida 104, då mamman säger "Nu ska Ninni sova. Sov så länge som möjligt. Jag ställer morgonkaffet under kaffepannsmössan så det håller sig varmt. Och blir Ninni rädd eller vill nånting så är det bara att komma ner och pingla." Speciellt mycket märks respekten och kärleken av den biten där hon säger "Och blir Ninni rädd eller vill nånting så är det bara komma ner och pingla."

I berättelsen finns många olika budskap gömda. Men jag tycker att det största och viktigaste är att alla måste bli behandlade med respekt för att må bra. Det märks att respekt var precis det Ninni behövde för att må bra och bli synlig igen, när hennes tassor började synas igen.

Man kan inte bli osynlig i verkligheten men man kan känna sig osynlig. Så är det ibland för mig. Då kan det kännas som om alla ser rakt igenom mig och ignorerar mig, fast att de kanske inte gör det. Fast i Ninnis fall gjorde ju tanten fel eftersom att hon var så ironisk.

Jag tycker inte att berättelsen är olycklig, den är faktiskt ganska rolig och intressant och såklart lycklig!

Eleve exempel 9

Resonemang om "Det osynliga barnet"

När Ninni kommer till familjen så är hon osynlig. Hon är blyg och rädd när hon kommer till muminfamiljen. Jag tror att Ninni känner sig ledsen och rädd och hon är för det mesta tyst. Innan Ninni kom till familjen så bodde hon hos en tant. Tantens var inte så snäll mot Ninni. Hon var ironisk och iskall och hon skrämde Ninni så att hennes konturer bleknade och tillslut så blev hon osynlig. Därför så tror jag att Ninni känner sig ledsen och rädd. Tantens gav Ninni till en man som heter Toticki. Sedan så lämnade Toticki Ninni till Muminfamiljen. Mumin mamman blandar ihop en huskur som skulle göra Ninni synlig igen. Huskuren gör Ninni synlig igen, men det är också det att de låter henne vara med i sysslorna i trädgården och de hjälper henne om hon har det svårt. De finns alltid där för henne. Mumintrollet och Lilla My vill förändra Ninni. De försöker lära henne att leka. Lilla My blir förbannad och skriker på Ninni för att hon inte kan bli arg och skratta. Ninni är artig hela tiden. En dag när familjen går ner till floden så biter Ninni till i Mumin pappans svans. Alla tycker att Ninni är förändrats och har blivit värre än lilla My.

Jag tror att textens budskap är att man ska vara rädda om varandra. Om man är så dum som till exempel tanten var mot Ninni så får man inte bra både inombords och utanpå. Det som tanten gjorde kan kränka och till och med skada andra människor. Jag hade nog känt likadant som Ninni gjorde om jag hade bott hos den hemska tanten. När Ninni kommer till mumin så blir hon tryggare och känner sig mer hemma. Jag tror att författaren skrev denna berättelse för att hon ville visa hur det kan gå om man är elak mot varandra. Hon vill att man ska tänka efter så att det inte blir såhär.

Detta kan hända i verkligheten. Jag har sett det på till exempel nyheterna på tv. Det kan till exempel hända på skolor där mobbing pågår.

4. Bedömning i årskurs 9

Det här kapitlet lyfter fram hur verksamma lärare har bedömt elevarbeten i ämnet svenska och svenska som andraspråk utifrån kunskapskraven för årskurs 9. Materialet diskuterar hur man kan skilja enkla resonemang från mer utvecklade och kommenterar de delar av kunskapskravet i årskurs 9 som är kopplade till den ämnesspecifika förmågan att *analysera skönlitteratur för olika syften*.

Inledningsvis i kapitlet presenteras vilka förmågor i kunskapskraven och vilka arbetsområden som lärarna har baserat bedömningarna på. Därefter görs en analys av olika bedömningsaspekter på de olika förmågorna och värdeorden. Vilka aspekter kan man till exempel lägga på förmågan att *föra resonemang*? Hur kan man vidare förstå vad det innebär att föra **utvecklade** resonemang jämfört med att föra **välutvecklade och nyanserade** resonemang?

Sedan presenteras de konkreta elevarbetena. I anslutning till dessa förs ett resonemang om hur lärarna har bedömt dessa arbeten utifrån kunskapskraven.

Kommentarerna till elevernas resonemang berör enbart de angivna delarna av kunskapskravet och inte språkets form eller hur texterna är strukturerade om inte dessa aspekter påverkar möjligheten att följa med i elevens resonemang.

ATT FÖRA RESONEMANG

Kommentarerna i det här avsnittet avser den del av kunskapskraven som utgår från förmågan att ... *analysera skönlitteratur (...) för olika syften*.

Kunskapskrav för betyget E i slutet av årskurs 9	Kunskapskrav för betyget C i slutet av årskurs 9	Kunskapskrav för betyget A i slutet av årskurs 9
Dessutom kan eleven, utifrån egna erfarenheter, olika livsfrågor och omvärldsfrågor, tolka och föra enkla och till viss del underbyggda resonemang om tydligt framträdande budskap i olika verk.	Dessutom kan eleven, utifrån egna erfarenheter, olika livsfrågor och omvärldsfrågor, tolka och föra utvecklade och relativt väl underbyggda resonemang om budskap som är tydligt framträdande och budskap som kan läsas mellan raderna i olika verk.	Dessutom kan eleven, utifrån egna erfarenheter, olika livsfrågor och omvärldsfrågor, tolka och föra välutvecklade och väl underbyggda resonemang om budskap som är tydligt framträdande och budskap som kan läsas mellan raderna eller är dolda i olika verk.

Uppgiften som ligger till grund för elevexemplen

För att få fram lämpliga elevexempel har lärarna i undervisningen behandlat bland annat följande delar ur ämnets centrala innehåll

Lässtrategier för att förstå, tolka och analysera texter från olika medier. Att urskilja texters budskap, tema och motiv samt deras syften, avsändare och sammanhang.

samt

Skönlitteratur för ungdomar och vuxna från olika tider, från Sverige, Norden och övriga världen. Skönlitteratur som belyser människors villkor och identitets- och livsfrågor. Lyrik, dramatik, sagor och myter.

Ett av huvudsyftena med materialet har varit att ta fram möjliga bedömningsgrunder för de här kunskapskraven ovan. Det vill säga vad man som lärare kan titta på när man bedömer hur utvecklat ett resonemang är i relation till egna erfarenheter, och litterära texters budskap.

Lärarna som deltagit i att ta fram kommentarerna läste tillsammans med sina elever novellen ”Det osynliga barnet” av Tove Jansson. Eleverna fick sedan med stöd i frågor som speglade kunskapskravens formuleringar skriva ner sina resonemang kring novellets innehåll och budskap. Tanken med att låta elever i årskurs 6 och 9 tolka samma skönlitterära text är att på så sätt tydliggöra progressionen i kraven mellan de olika årskurserna. Lärarna och Skolverket har sedan analyserat ett större antal elevsvar och mejslat fram ett antal möjliga bedömningsgrunder.

Bedömningsaspekter

Bedömningen kan utgå från dessa aspekter när det gäller hur utvecklat ett resonemang är i relation till egna erfarenheter och olika livs- och omvärldsfrågor och en litterär texts olika budskap:

- **Tolkning:** Att resonemanget utgår från elevens tolkning av textens handling. I vilken omfattning eleven identifierar olika möjliga budskap och tolkningar samt att elevens tolkningar är relevanta. I vilken omfattning eleven rör sig i texten, integrerar olika händelser med varandra och drar relevanta slutsatser.
- **Uppbyggnad:** I vilken omfattning elevens resonemang är logiskt uppbyggt och balanserar mellan översiktliga och mer detaljerade beskrivningar. I vilken omfattning resonemanget är utbyggt med flera led eller olika perspektiv.
- **Motivering och argumentation:** I vilken omfattning eleven motiverar och argumenterar för sitt resonemang och sina slutsatser med hjälp av exempel från texten och sina egna erfarenheter, frågor som berör elevens eget liv och frågor som berör samhället och världen i allmänhet. Eleverna behöver inte i varje resonemang relatera till egna erfarenheter, livsfrågor och omvärldsfrågor men läraren bör samla belägg vartefter som visar att eleven kan göra detta i slutet av årskurs 9.

Några av dessa olika bedömningsaspekter kan emellanåt tangera varandra, vilket innebär att ett stycke eller en mening i en elevlösning kan bedömas utifrån flera bedömningsaspekter samtidigt.

Elevexempel och kommentarer

Kännetecknen på *enkla och till viss del underbyggda resonemang om tydligt framträdande budskap* i olika verk

Tolkning

De resonemang som lärarna bedömt är **enkla** och **till viss del** underbyggda och som rör textens **tydligt framträdande** budskap kännetecknas av att eleven tolkar och återger sin tolkning av handlingen på ett för åldern grundläggande sätt. Ofta kretsar elevernas resonemang kring något budskap som är tydligt framskrivet i novellen men de sammanfattar ofta också hela novellens handling i stora drag.

Eleven integrerar inte information från novellens olika delar i någon högre grad. Ofta går resonemanget från en del till en annan utan att dessa kopplas ihop. Sina slutsatser drar eleven kring sådant som är lätt att identifiera i novellen. I exempel nummer 10 resonerar eleven kring uppfattningen att Ninni blivit osynlig på grund av tantens behandling: *Tanten behandlade Ninni som om hon var osynlig, vilket hon blev*. Utifrån detta resonemang identifierar eleven budskapet att det är kärlek och respekt som gör Ninni synlig igen. Det är ett budskap som inte kräver att man läser mellan raderna eftersom det framgår ganska tydligt i novellens handling. Ibland finns vissa tecken på att eleven uppfattat mer underliggande budskap i novellen men hon eller han är så översiktlig i sin beskrivning att det inte säkert går att förstå om eleven verkligen uppfattat detta budskap eller ej. I resonemang nummer 11 nämner eleven att Ninni blir helt synlig i samband med att hon blir arg på muminpappan, men resonerar inte alls om hur detta hänger ihop. Det går därför inte att bedöma om eleven uppfattat detta som ett budskap eller om hon eller han bara nämner det som en av novellens händelser.

Eleverna gör ofta logiska och rimliga tolkningar av textens budskap. I resonemang nummer 11 skriver eleven att *Budskapet med berättelsen är att dom mobbade, retade och igorerade kan känna sig osynliga men om det är någon eller några som börjar uppmuntra dom så kan dom bli synligare* vilket är en helt logisk slutsats. Slutsatsen hänger ihop med det föregående resonemanget men eleven kopplar inte riktigt ihop den med novellen., på så sätt består resonemangen ofta av olika delar som inte tydligt knyts samman.

Sammanfattningsvis kännetecknas de resonemang som lärarna bedömt som **enkla** och **till viss del** underbyggda och berör **tydligt framträdande** budskap i olika verk. när det gäller aspekten *tolkning* av att eleverna

- tolkar och återger delar av novellens tydligt framträdande budskap på ett för åldern basalt, översiktligt och grundläggande sätt
- ofta sammanfattar novellens handling i stora drag
- inte integrerar olika händelser i texten med varandra, resonemanget kan bestå av olika delar som inte knyts ihop
- gör logiska och rimliga tolkningar av textens budskap men knyter inte alltid ihop dem med resten av resonemanget.

Uppbyggnad

Resonemangen är förhållandevis logiska och lätta att följa men det finns informationsluckor som läsaren behöver fylla igen för att förstå. Resonemanget förs ofta på ett ganska övergripande plan, och eleven ger en kortfattad helhetsbeskrivning av det som hon eller han uppfattat som novellens viktigaste delar. I resonemang nummer 12 sammanfattar eleven till exempel stora delar av novellens handling: *Anledningen till detta är antagligen för att "tanten" som tagit hand om Ninni behandlade henne bara med ironi och var elak. Denna behandling gjorde att Ninni blev osynlig, men efter all snällhet och komplimanger av muminfamiljen blev Ninni synlig igen. Bit för bit blev hon mer synlig igen!* Resonemangen är alltså huvudsakligen översiktliga och kortfattade men ibland lyfter eleverna också fram en del detaljer, till exempel i resonemang nummer 11: *Efter att dom hade plockat äpplen så tappade Ninni en syltburk så att hennes tassar försvann men efter att mamman hade uppmuntrat henne kom tassarna tillbaka med ett par ben på köpet.*

Elevernas resonemang förs i ganska korta och enstaka led där information ibland saknas men där leden ändå översiktligt kopplas ihop. Ett exempel på det finns i exempel 12 där eleven inleder där sitt resonemang med att påstå att Ninni till en början var *blyg och vågade inte så mycket*. Direkt efter detta motiverar eleven påståendet med ett exempel från texten *Tex. hon vågade inte komma in i huset först och verkade nervös*. Eleven drar slutsatsen att budskapet i novellen är att *det finns många barn/ungdomar som blir utfryssta och känner sig "osynliga". och man kan hjälpa dom genom att bara vara snäll och visa att dom finns. Så sätt blir dom "synliga"*. Trots att texten är kortfattad och saknar förtydligande beskrivningar blir helheten ändå begriplig.

Eleverna ger oftast en förklaring eller gör en tolkning och denna utgår från novellens tydligt framträdande budskap. De lyfter därmed oftast inte fram andra perspektiv eller tolkningsmöjligheter, i resonemang nummer 10 nämner eleven till exempel inte alls att Ninni kan ha blivit synlig av den medicin som muminmamman ger henne eller det faktum att Ninni blir helt synlig först när hon blir arg på muminpappan och vågar visa det genom att bita honom i svansen.

Sammanfattningsvis kännetecknas de resonemang som lärarna bedömt som **enkla** och **till viss del** underbyggda och berör **tydligt framträdande** budskap i olika verk. När det gäller aspekten *uppbyggnad* av att eleverna

- bygger upp sina resonemang på ett logiskt sätt men hoppar över delar som läsaren behöver för att kunna följa med i resonemangen
- för sina resonemang på ett kortfattat och översiktligt sätt med några enstaka mer detaljerade avsnitt
- för sina resonemang huvudsakligen i enstaka led som delvis byggs ihop men ofta staplas på varandra
- bygger upp sitt resonemang som olika avsnitt som inte alltid binds ihop till en tydlig helhet
- ofta lyfter en tolkning eller ett perspektiv som det enda möjliga.

Motivering och argumentation

Eleverna argumenterar för och motiverar sina slutsatser med olika exempel från novellen. Ibland fungerar dessa exempel bra och fördjupar förståelsen för hur eleven kommit fram till sina slutsatser men ofta är exemplen och resonemangen inte tydligt sammanhängande. I resonemang nummer 10 menar eleven att det är kärlek och respekt som gör Ninni synlig igen och motiverar detta resonemang så här: *Hon blir till exempel omstoppad på natten av mamman, hon får vara med och leka med Mumintrollet och lilla My.* Detta är ett exempel på en underbyggnad som fungerar medan eleven i exempel 11 inte gör resonemanget riktigt klart: *Sen en dag när dom var vid havet kastade pappan mamman i havet och då blev Ninni arg och hennes ansikte började synas argt under hennes lugg.* Här är det väldigt otydligt hur Ninnis ilska hänger ihop med att hon börjar synas. Kännetecknande för ett resonemang som är **till viss del** underbyggt är således att kvaliteten på underbyggnaden skiftar inom resonemanget.

Eleverna bygger också under sina resonemang med exempel från egna erfarenheter, livsfrågor eller omvärldsfrågor. Dessa exempel är ofta ganska utvecklade och kan ibland i huvudsak bestå av enstaka påståenden. I exempel nummer 10 skriver eleven:

Det händer ofta i verkligheten, i skolan att ungdomar blir mobbade och vill oftast inte gå i skolan p.g.a det. Personen vill slippa få skit och få må dåligt varje dag i skolan. men det kan man ändra på, ifall man vill.

I samma resonemang tar eleven också upp vad som kan sägas vara en omvärldsfråga, nämligen nätmobbing, att skriva dumma grejer till varandra över nätet.

Detta är ett exempel på att eleverna kan integrera novellens handling med annan information men de gör detta ganska oreflekterat. Eleverna kan till exempel räkna upp olika varianter på hur mobbing kan se ut men de fördjupar oftast inte sitt resonemang kring det.

Sammanfattningsvis kännetecknas de resonemang som lärarna bedömt som **enkla** och **till viss del** underbyggda och berör **tydligt framträdande** budskap i olika verk. när det gäller aspekten *motivering och argumentation* av att eleverna

- motiverar sina slutsatser med stöd i exempel från novellen
- väljer exempel med skiftande kvalitet för att fördjupa och förtydliga argumentationen eller motivera sina slutsatser
- bygger under sina slutsatser med exempel från egna erfarenheter, livsfrågor eller omvärldsfrågor som ofta är ganska utvecklade och består av enstaka påståenden snarare än ett genomfört resonemang.

Exempel på enkla och till viss del underbyggda resonemang som berör tydligt framträdande budskap i olika verk.

Elevexempel 10

Ninni hade blivit mycket dåligt behandlad av en gammal tant som hon bott hos, tanten behandlade henne Ninni iskallt och var enbart elak. Tantens behandlade Ninni som om hon var osynlig, vilket hon blev.

Ninni är blyg och blev osynlig bara för att hon känner sig inte omtyckt. Hon känner sig tom, ensam och ledsen för att inte kunna visa sitt riktiga jag. Tantens gjorde henne till åtlöje hela tiden. När Ninni kommer till familjen känner hon sig rädd och orolig, tänk om de inte accepterar henne? Men tiden gick och Ninni kände sig mer och mer trygg. Familjen tar hand om henne som om hon var ett av deras egna barn. Ju mer och mer hon känner sig hemma så börjar hon visa sitt riktiga jag. Hon hade blivit behandlad med kärlek och respekt. Hon blir till exempel omstoppad på natten av mamman, hon får vara med och leka med Mumintrollet och lilla My.

Budskapet är att man ska behandla människor med respekt, om du kränker en person som kanske redan mår dåligt så vill den personen kanske inte vill synas eller höras. Men där emot om man behandlar en person med kärlek och respekt och visar att du bryr dig så växer personen och vill bli sedd.

Jag har sett på internet när unga killar och tjejer sitter och skriver massa dumma grejer till varandra över nätet, som dem kanske inte vågar säga till varandra i verkligheten sen. Ibland kan vissa till och med gå på en stackars person som inte gjort någonting eller bara är lite speciell, och får den personen att må ännu sämre.

Jag har aldrig blivit behandlad som om jag vore osynlig, jag vill gärna synas och höras för många har sagt till mig att jag har ett humör som smittar. Och jag brukar oftast vara glad, och det är roligt om man lyckas få alla andra glada också!. Behandlar du andra med respekt och visar att du lyssnar och bryr dig så visar personen ofta samma sak tillbaka. Det händer ofta i verkligheten, i skolan att ungdomar blir mobbade och vill oftast inte gå i skolan p.g.a det. Personen vill slippa få skit och få må dåligt varje dag i skolan. men det kan man ändra på, ifall man vill.

Elevexempel 11

Berättelsen om det osynliga barnet

Ninni är jätteblyg och vill inte gå in till en början men sen går hon in och sätter sig och rensar svamp med familjen. Hon pratar inte.

När hon kommer till familjen var hon blyg och pratade inte. Innan hon kom till familjen hade hon bott hos en tant som hade skrämt henne så att hon blev osynlig. När hon först kom till familjen såg man bara bjällran som tanten hade satt på för att veta var hon var men efter en natt och lite frukost kunde man se tassarna på Ninni.

Efter att dom hade plockat äpplen så tappade Ninni en syltburk så att hennes tassars försvann men efter att mamman hade uppmuntrat henne kom tassarna tillbaka med ett par ben på köpet. Nästa dag hade mamman sytt en klänning till Ninni och då kunde man se ända upp till halsen. Samma morgon kom hon ner och sa "tack så mycket" för klänningen. Det var hennes första ord.

Sen en dag när dom var vid havet kastade pappan mamman i havet och då blev Ninni arg och hennes ansikte började synas argt under hennes lugg. Och till sist ramlade pappan ner i vattnet och då började hon skratta. Budskapet med berättelsen är att dom mobbade, retade och igorerade kan känna sig osynliga men om det är någon eller några som börjar uppmuntra dom så kan dom bli synligare. Jag har aldrig varit med om eller sett något liknande. Det skulle inte kunna hända i verkligheten att man blir osynlig men man kan känna sig osynlig.

Elevexempel 12

När Ninni kom till familjen var hon blyg och vågade inte så mycket. Tex. hon vågade inte komma in i huset först och verkade nervös.

Anledningen till detta är antagligen för att "tanten" som tagit hand om Ninni behandlade henne bara med ironi och var elak. Denna behandling gjorde att Ninni blev osynlig, men efter all snällhet och komplimanger av muminfamiljen blev Ninni synlig igen. Bit för bit blev hon mer synlig igen!

Jag tror att budskapet i boken är att det finns många barn/ungdomar som blir utfrysta och känner sig "osynliga". och man kan hjälpa dom genom att bara vara snäll och visa att dom finns. Så sätt blir dom "synliga".

Jag har inte själv varit med om det men jag har sett sånt här hända andra.

Kännetecknen på utvecklade och relativt väl underbyggda resonemang om budskap som är tydligt framträdande och budskap som kan läsas mellan raderna i olika verk.

Tolkning

De resonemang som lärarna bedömt som **utvecklade** och **relativt väl** underbyggda om budskap som är **tydligt framträdande** och **budskap som kan läsas mellan raderna** i olika verk kännetecknas av att eleverna återger novellens handling ganska utförligt. Ibland blir novellen om mumintrollen mer som en bakgrund till elevens resonemang om till exempel utanförskap eller mobbning. I resonemang nummer 13 inleder eleven med att kasta läsaren rakt in i de egna tankarna: *Hon bodde hos en tant, en ovänlig tant som inte visade henne respekt.* Därefter följer en ganska lång passage där eleven resonerar kring vilka orsaker det skulle kunna finnas till att tanten behandlade Ninni så illa. Större delen av texten resonerar sedan eleven kring hur det kan vara att känna sig osynlig i verkligheten och drar då slutsatsen att *Behandla andra med respekt, genom att vara en vänlig och omtänksam person får man andra att må bra.* Även om vissa delar kanske saknas i resonemanget är det ändå konsekvent genomfört och fokuserar på en viktig fråga för eleven.

Hela resonemanget hålls ofta ihop genom att eleven konsekvent fokuserar på en eller ett par centrala frågor. Resonemangen får genom detta en ganska bra balans mellan övergripande och mer detaljerade beskrivningar.

Eleverna rör sig ganska väl mellan novellens olika delar och integrerar då information från de olika delarna med varandra i sitt resonemang på ett förhållandevis välfungerande sätt. Så här skriver eleven i det trettonde resonemanget:

Som när hon tappar burken. Genast blir hon osynlig av rädsla och skam. Hon är rädd att familjen ska behandla henne som tanten, ironiska och kalla. Hon är också rädd att de kommer vilja köra bort henne precis som tanten.

Här integrerar eleven alltså information om tanten som är hämtad från novellens inledning med händelsen med syltburken som kommer senare i novellen. Men det är inte alltid eleven genomför detta fullt ut. I resonemang nummer 15 tar eleven till exempel upp samma händelse med syltburken som gick sönder och beskriver det som att Ninni blir osynlig när hon tycker det tycker det är jobbigt eller blir rädd utan att tydligt koppla ihop det med händelserna hos den ironiska tanten.

Eleverna drar rimliga och logiska slutsatser om novellens budskap. Slutsatserna hänger oftast ganska tydligt ihop med det förda resonemanget och de är baserade både på sådant som är lätt att fånga upp ur novellen och sådant som står mellan raderna och är svårare att se. Eleverna fokuserar ofta mest på de mer lättåtkomliga budskapen men det är ändå tydligt att eleven identifierar även andra budskap. I resonemang nummer 13 skriver eleven:

I slutet biter hon muminpappan i svansen, eftersom hon är rädd att han ska skada muminmamman. Hon har blivit mer självsäker och vågar försvara de hon älskar. Hon har lärt sig att stå upp för sig själv och andra.

Eleven har här fångat upp ett budskap som skulle kunna tolkas som att det är först när man vågar stå upp för det man tycker är rätt som man blir helt synlig. Men eleven fördjupar inte resonemanget och orsakssambanden blir därför inte så tydliga.

Sammanfattningsvis kännetecknas de resonemang som lärarna bedömt som **utvecklade** och **relativt väl** underbyggda och berör **tydligt framträdande budskap och budskap som kan läsas mellan raderna** budskap i olika verk. när det gäller aspekten *tolkning* av att eleverna

- tolkar och återger delar av novellens handling ganska utförligt och med fokus på en eller ett par frågor
- balanserar ganska bra mellan övergripande beskrivningar och detaljer
- rör sig ganska väl i texten och integrerar information från novellens olika delar i sitt resonemang
- drar logiska och rimliga slutsatser om textens budskap, och slutsatserna hänger ihop med resten av resonemanget
- slutsatserna utgår i första hand från sådant som är lätt att identifiera i novellen men också från sådant som står att läsa mellan raderna.

Uppbyggnad

Resonemangen är huvudsakligen väl genomförda, logiska och lätta att följa med i. Eleverna utelämnar en del händelser som inte är relevanta i sammanhanget men binder ihop sammanhanget så att det blir begripligt. Eleverna sammanfattar ofta sin tolkning av novellens handling på ett klart och ganska kortfattat sätt och använder detta som utgångspunkt för sina egna tankar.

Balansen mellan övergripande, svepande sammanfattningar av novellens handling och mer detaljerade beskrivningar och resonemang fungerar huvudsakligen väl. Så här sammanfattar eleven i resonemang nummer 14 vad som händer med Ninni när hon är hos muminfamiljen: *Under dagarna som Ninni spenderar med muminfamiljen växer hennes självförtroende och hon börjar så småningom att prata.* Eleven vill här göra en poäng av att det är muminfamiljens kärlek och omsorg som får Ninnis självförtroende att växa och därför blir eleven sedan mer detaljerad:

Muminmamman berömmar Ninni när hon gör något bra och viftar bort händelsen när hon gör något fel. Hon syr även kläder åt Ninni och jag tror att det är sådana saker som hjälper Ninni att bli synlig.

På så sätt blir resonemanget lätt att läsa utan att bli för detaljerat eller omständligt.

Resonemanget förs ofta i flera led som ganska tydlig länkas samman. så här skriver eleven i exempel nummer 13:

På grund av hur Ninni behandlades blev hon tyst och osäker på sig själv. Blir man behandlad med lite respekt, upplever att folk önskar bort en och avskyr ens egna existens känner man sig osynlig. Man sluts in i ett skal och försöker glömma den hemska omvärlden, man ger upp och skäms över sig själv, även om det inte behövs. Så känner sig Ninni, och det är därför hon blir osynlig.

Eleven för sitt resonemang kring varför man kan känna sig osynlig och räknar upp flera orsaker och flera konsekvenser som knyts ihop i den sista meningen. Men det är inte alltid som sådana här delar tydligt kopplas ihop med resten av resonemanget.

Eleverna lyfter ibland fram fler perspektiv och ger en mer nyanserad beskrivning. I exemplet ovan syns detta i slutet av den sista meningen där eleven skriver *men muminpappan anser att Ninni är ouppfostrad eftersom hon blir allt mer kaxig.* I novellen blir alla så glada när Ninni blir synlig, men muminpappan är inte odelat förtjust. Att på detta sätt lyfta hans perspektiv är ett sätt att visa att samma händelse kan uppfattas olika av olika personer, men eleven utvecklar inte detta resonemang ytterligare. I resonemang nummer 13 lyfter eleven den elaka tantens perspektiv i ett försök att nyansera händelserna som lett fram till Ninnis osynlighet:

varför hon blev så illa behandlad av sin egen släkting tror jag beror på någons dödsfall eller olycka. Jag tror inte att tanten behandlade sin släkting Ninni illa utan anledning. Någon hade blivit skadad som tanten älskade – kanske Ninnis föräldrar – och Ninni påminde henne om dem. Det är i alla fall något sådant jag tror påverkar tanten, man blir inte "ond" utan anledning.

Kännetecknande för utvecklade resonemang är således att de försöker nyansera bilden och lyfta fram olika perspektiv.

Sammanfattningsvis kännetecknas de resonemang som lärarna bedömt som **utvecklade** och **relativt väl** underbyggda och berör **tydligt framträdande budskap och budskap som kan läsas mellan raderna** budskap i olika verk. när det gäller aspekten *uppbyggnad* av att eleverna

- bygger upp sina resonemang på ett huvudsakligen väl genomfört och logiskt sätt där en del händelser utan relevans för resonemanget lämnas utanför
- balanserar mellan översiktliga beskrivningar och detaljer på ett oftast fungerande sätt där eleven får med det nödvändiga utan att för den skull upprepa sig
- för sina resonemang i flera led som kopplas ihop, ofta kan det finnas flera sådana kortare delresonemang och dessa kopplas ibland ihop med andra men ibland inte
- ibland lyfter fram andra perspektiv än Ninnis och blir också ibland mer nyanserade i sina beskrivningar.

Motivering och argumentation

Eleverna argumenterar för och motiverar sina slutsatser med exempel från novellen, egna erfarenheter och/eller livs- och omvärldsfrågor. Oftast är hänvisningarna relevanta och underlättar för läsaren att förstå hur eleven resonerat för att komma fram till en viss slutsats. Eleverna kan ibland också ge flera exempel från novellen som belägg för en åsikt eller en slutsats. I resonemang nummer 13 menar till exempel eleven att *detta kan hända i verklig, varje dag. Dock blir vi inte kroppsligt osynliga, bara mentalt. Att Ninni längre in mot berättelsen blir synlig är för att dessa känslor börjar försvinna*. Som belägg för detta påstående ger eleven flera exempel på händelser i novellen. Eleven nämner först övergripande att muminfamiljen är vänliga och förtydligar detta ytterligare genom att nämna hur muminmaman hanterade situationen där Ninni tappade en syltburk.

Eleven gör ganska tydliga kopplingar till egna erfarenheter, livsfrågor eller omvärldsfrågor. Dessa görs ofta på flera ställen i texten och eleverna flätar då samman egen erfarenhet och avsnitt från novellen så att de bildar en helhet. Så här skriver eleven i exempel nummer 14:

Jag känner igen mig i Ninni, jag var en gång väldigt blyg och osäker och kände mig helt enkelt osynlig. Självklart skulle detta inte kunna hända i verkligheten men jag tror inte man ska tolka texten ordagrant. Man får tolka den på sitt eget vis och tänka efter. Det finns personer som känner sig osynliga och det är bara människorna runt denna individen som kan hjälpa till att ändra på det.

Eleven tycker det är självklart att det inte kan hända i verkligheten i en ordagrann bemärkelse och verkar läsa novellen som en metafor. Därmed är elevens tolkning av novellens budskap relevant för att förstå sådant som händer i omvärlden.

Sammanfattningsvis kännetecknas de resonemang som lärarna bedömt som **utvecklade** och **relativt väl** underbyggda och berör **tydligt framträdande budskap och**

budskap som kan läsas mellan raderna i olika verk. när det gäller aspekten *motivering och argumentation* av att eleverna

- argumenterar för och motiverar sina slutsatser med stöd av huvudsakligen relevanta exempel hämtade ur novellen
- väljer exempel från novellen som ofta är relevanta och bidrar till att förtydliga resonemanget
- gör kopplingar mellan novellen och egna erfarenheter, livsfrågor eller omvärldsfrågor genom att till exempel beskriva någon egen upplevelse och utifrån den föra ett resonemang om andra frågor.

Exempel på utvecklade och relativt väl underbyggda resonemang

Elevexempel 13

Hon bodde hos en tant, en ovänlig tant som inte visade henne respekt. varför hon blev så illa behandlad av sin egen släkting tror jag beror på någons dödsfall eller olycka. Jag tror inte att tanten behandlade sin släkting Ninni illa utan anledning. Någon hade blivit skadad som tanten älskade - kanske Ninnis föräldrar - och Ninni påminde henne om dem. Det är i alla fall något sådant jag tror påverkar tanten, man blir inte "ond" utan anledning.

På grund av hur Ninni behandlades blev hon tyst och osäker på sig själv. Blir man behandlad med lite respekt, upplever att folk önskar bort en och avskyr ens egna existens känner man sig osynlig. Man sluts in i ett skal och försöker glömma den hemska omvärlden, man ger upp och skäms över sig själv, även om det inte behövs.

Så känner sig Ninni, och det är därför hon blir osynlig. Många känner sig som Ninni, det är inte ovanligt. Det är väldigt vanligt för de med syskon. får system eller brodern är smartare, roligare, sötare eller helt enkelt tar mer plats blir man ledsen och arg. Avundsjukan tar över och man känner sig bortglömd, med andra ord osynlig. Jag känner mig såhär väldigt ofta, min syster tar mycket mer plats och uppmärksamhet än jag. Hon är känsligare, och därför bryr sig mina föräldrar ofta om att hålla henne glad före oss övrig syskon. Detta är inte ovanligt för min familj, i nästan varje barnfamilj mår barnen så här. Därför säger jag att detta kan hända i verklighet, varje dag. Dock blir vi inte kroppsligt osynliga, bara mentalt. Att Ninni längre in mot berättelsen blir synlig är för att dessa känslor börjar försvinna. Muminfamiljen är vänliga emot henne, förolämpar henne inte och även när hon gör fel visar dom henne att det inte är hela världen.

Som när hon tappar burken. Genast blir hon osynlig av rädsla och skam. Hon är rädd att familjen ska behandla henne som tanten, ironiska och kalla. Hon är också rädd att de kommer vilja köra bort henne precis som tanten. När Mamman istället säger att det inte gör något blir hon synlig igen, eftersom hon känner sig trygg. I slutet biter hon muminpappan i svansen, eftersom hon är rädd att han ska skada muminmamman. Hon har blivit mer självsäker och vågar försvara de hon älskar. Hon har lärt sig att stå upp för sig själv och andra. Ninni blir en bättre person när hon bor hos familjen, och kommer ut ur sitt skal. Budskapet är då följande: Behandla andra med respekt, genom att vara en vänlig och omtänksam person får man andra att må bra. Det är vad författaren vill ha sagt.

Eleve exempel 14

Berättelsen om det osynliga barnet.

När Ninni kom till muminfamiljen var hon otroligt blyg och skygg. Till mumintrollets förvåning var hon även osynlig. Tooticki, en vän till familjen var hon som hade tagit med sig Ninni och hon hade även hängt en bjällra runt hennes hals så att de skulle veta var hon befann sig. Ninni hade under sin barndom blivit omhändertagen av en tant som egentligen varken tyckte om henne eller hade något stort intresse i att behandla henne väl. Detta har resulterat i att Ninni blivit osynlig.

Under dagarna som Ninni spenderar med muminfamiljen växer hennes självförtroende och hon börjar så småningom att prata. Efter en tid syns snart henens fötter. Muminmamman verkar tro att det beror på hennes hemgjorda medicin men jag tror att den riktiga orsaken är att Ninni känner sig trygg hos mumintrollen. Muminmamman berömmar Ninni när hon gör något bra och viftar bort händelsen när hon gör något fel. Hon syr även kläder åt Ninni och jag tror att det är sådana saker som hjälper Ninni att bli synlig. Hon blir mer och mer självsäker och fler av hennes kroppsdelar blir synliga men muminpappan anser att Ninni är uppfostrad eftersom hon blir allt mer kaxig.

Lilla Ninnis ansikte förblir dock osynligt och familjen bestämmer sig för att åka till stranden för att pigga upp henne. När de är framme vid stranden bestämmer sig muminpappan för att skoja med muminmamman och smyger sig på henne när hon står på bryggan. Ninni ser detta och blir vansinnig eftersom hon är livrädd för vatten och muminmamman är på väg att bli iknuffad i det. Hon biter tag i muminpappans svans och han skriker till av smärta. Till allas förvåning syns nu Ninnis ansikte.

Jag tror att budskapet är att om någon blir nedtryckt tillräckligt ofta känner den sig till slut osynlig. Jag känner igen mig i Ninni, jag var en gång väldigt blyg och osäker och kände mig helt enkelt osynlig. Självklart skulle detta inte kunna hända i verkligheten men jag tror inte man ska tolka texten ordagrant. Man får tolka den på sitt eget vis och tänka efter. Det finns personer som känner sig osynliga och det är bara människorna runt denna individen som kan hjälpa till att ändra på det.

Eleve exempel 15

Berättelsen handlar om mumintrollets familj som består av Muminpappan, Muminmamman, mumintrollet och lilla My.

En dag så kommer en liten flicka som heter Ninni. När hon kommer till familjen är hon osynlig. För att hon som tog hand om henne innan behandla henne inte såväl hon struntade i henne. Hon var ironisk mot henne hela tiden och sakta men säkert hade hon bleknat bort.

Det ända hon hade på sig när hon kom till familjen var en lite silverbjällra runt hennes hals. Hon hade den så man skulle kunna veta var hon var och så hörde man när hon rörde på sig. Familjen tar emot den lilla blyga Ninni med glädje att kunna hjälpa henne att få en ny familj.

Familjen är snäll mot Ninni och försöker att ge henne uppmärksamhet. Efter varje dag som går så blir Ninni lite mer synlig. En dag så var familjen och gjorde sylt och

så skulle Ninni bära en sylt burk men då råkade Ninni tappa syltburken så den gick sönder.

Och Ninni blev helt osynlig igen. Mumminmaman sa att det inte gjorde något så Ninni blev lite mer synlig. Familjen har märkt när Ninni tycker det är jobbigt eller blir rädd så blir hon mer osynlig. så dom försöker att behandla henne mycket väl. så att hon blir synlig. Dagarna går och för varje dag så blir hon lite mer synlig Ninni.

Men till slut så är det bara huvudet som inte syns och hon har börjat att prata lite gran. Ninni blir mindre blyg hela tiden. Men hon syns inte riktigt än.

Till slut blir Ninni synlig av att muminpappan skulle putta i mumminmaman i vattnet men då springer Ninni fram för att skydda henne och biter han i svansen. Så han misslyckades och hans hat åkte i vattnet Då blir hon lite mer synlig. Sen så skulle pappan försöka att få upp sin ur vattnet men då druttar han i och då börjar Ninni gapflabba och hon blir helt synlig.

Jag tror att budskapet i denna berättelse är att alla människor behöver uppmärksamhet så man inte bleknar bort. Man kan inte bli "osynlig" som Ninni, men man kanske inte blir sedd i skolan och då blir man som "osynlig". Det händer i verkligheten att folk inte blir sedda eller hörs och då blir dom som osynliga. Jag har inte varit med om detta att bli osynlig men mina småsyskon blir det ibland när dom är jobbiga och man ignorerar dom. Jag har också sett detta på en film den heter lejonvärdaren.

Kännetecknen på välutvecklade och väl underbyggda resonemang om budskap som är tydligt framträdande och budskap som kan läsas mellan raderna eller är dolda i olika verk

Tolkning

De resonemang som lärare bedömt som välutvecklade och väl underbyggda och som kretsar kring budskap som är tydligt framträdande och budskap som kan läsas mellan raderna eller är dolda i olika verk kännetecknas av att eleverna återger sin tolkning på ett tydligt, utförligt och precist sätt. Resonemangen är lätta att förstå och rör sig konsekvent kring den eller de frågor eleven ställt i fokus. I exempel nummer 16 inleder eleven resonemanget med att beskriva hur Ninni kommer till muminfamiljen och hur hon var då. Sedan knyter eleven ihop resonemanget genom att i slutet av resonemanget återknyta till sådant som nämndes i början. Egna reflektioner knyts ihop med händelser i novellen på ett sätt som gör det lätt att följa resonemanget.

Eleverna integrerar novellens händelser i sitt resonemang så att blir en lättläst helhet, de fångar upp olika budskap ur novellen och använder dem i sin tolkning. I resonemang nummer 16 visar eleven detta genom att skriva *Tanten slår henne inte men bryter ner henne psykiskt*. Något som kan läsas som ett uttryck för att eleven fångat upp ett budskap om att misshandel kan ta sig olika uttryck. Eleverna drar också relevanta slutsatser som pekar på att de uppfattar budskap som inte tydligt står uttryckta i novellen. I samma exempel drar eleven en slutsats om vad som gjorde Ninni synlig igen, nämligen det faktum att hon vågade kliva fram och ta plats för att skydda någon som hon tyckte om: *nu var hon en helt annan person och allt för att någon hade börjat bry sig*

om henne och som hon hade vågat stå upp för. Detta är något som inte i klartext uttrycks i novellen men det är en i hög grad relevant tolkning och slutsatsen visar att eleven gjort en fördjupad texttolkning av textens budskap.

Eleverna uppfattar nyanser och detaljer i novellen som är betydelsefulla för tolkningen. I resonemang nummer 16 resonerar eleven om att Ninni i början av sin vistelse hos muminfamiljen plötsligt kunde blekna igen, om någonting skrämmande hände: *Under den andra dagen så tappar Ninni en syltburk som går sönder och genast försvinner hennes tassar igen.* Eleven drar då slutsatsen att detta har att göra med att hon är van att få ironiska kommentarer och att muminmammans vänlighet fick Ninni att känna sig *lite bättre inombords*. Eleverna visar på detta sätt att de uppfattar novellens handling som en metafor, att Ninni egentligen aldrig är osynlig men däremot rädd och ängslig.

Sammanfattningsvis kännetecknas de resonemang som lärarna bedömt som **välutvecklade och väl underbyggda och berör tydligt framträdande budskap och budskap som kan läsas mellan raderna eller är dolda** i olika verk, när det gäller aspekten *tolkning* av att eleverna

- tolkar och återger väl valda delar av novellens handling på ett tydligt, utförligt och precist sätt.
- resonerar på ett konsekvent och väl genomtänkt sätt
- integrerar information från novellens olika delar med sina egna tankar och väver på så sätt ihop sitt resonemang till en helhet
- drar logiska och rimliga slutsatser om textens budskap, både sådant som är lätt att hitta och sådant som finns mellan raderna och därför kräver att eleven gör inferenser
- drar logiska slutsatser som knyter väl an till resten av resonemanget.

Uppbyggnad

Resonemangen kännetecknas av att uppbyggnaden är genomtänkt och logisk. Eleven väljer konsekvent ut sådana händelser ur novellen som är relevanta för att läsaren ska kunna följa resonemanget. De beskrivningar som resonemanget innehåller är tydliga och väl sammanfattade och flätar ihop händelser ur novellen med elevens egna tankar. Så här skriver eleven i resonemang nummer 17:

Innan Ninni kom till muminfamiljen hade hon blivit väldigt illa behandlad. Hon hade blivit skrämmd av tanten som hon tidigare bott hos. Tantens hade varit iskall och ironisk och detta gjorde att Ninni tynade bort och till slut var hon osynlig.

Jag tror att tantens behandling av Ninni tryckte ner henne och gjorde så att hon kände sig dålig och värdelös och ingenting att ha så till slut syntes hon inte mer.

Eleverna balanserar mellan helhetsbeskrivningar och detaljer på ett välavvägt sätt och kan avgöra vilka händelser som kräver en mer detaljerad och fördjupad beskrivning och vilka som går att sammanfatta mer övergripande utan att resonemanget förlorar i tydlighet.

Resonemanget består av flera led som tydligt kopplas ihop till en sammanhängande helhet. Så här inleder eleven resonemanget i exempel nummer 19:

När Ninni kommer till familjen är hon osynlig. Hon hade länge känt sig skrämmd och rädd för tanten som tog hand om henne, vilket ledde till att hon började synas allt mindre. Jag tror att hon kände sig utskrattad, fast utan att någon egentligen hade skrattat åt henne. Tantens var ironisk och när Ninni gjorde fel kom hon med påståenden som fick Ninni att verka dum. Ju mer tanten höll på med ironi desto mindre syntes Ninni. Till slut syntes hon inte alls. Jag tror att hon inte syntes för att hon skämdes.

Sedan fortsätter resonemanget ännu längre och fler led läggs till så att elevens tankar framgår mycket tydligt.

Eleverna lyfter fram olika nyanser och perspektiv på novellen som visar att de förstått novellens innehåll och att det oftast finns olika sätt att se på händelser. I resonemang nummer 18 skriver eleven så här:

Lilla My talar om för Ninni att hon aldrig blir synlig innan hon lärt sig att bli arg. När muminpappan försöker knuffa ner muminmamman i vattnet så biter Ninni pappan i svansen och visar att hon kan stå upp för sig och säga emot andra. När hon har gjort det blir hon synlig och börjar istället att skratta åt andras olycka (som när pappan ramlade i vattnet). Hon har nu blivit tvärt emot det hon var när hon kom till familjen.

Det visar att eleven har uppfattat ett annat perspektiv på vad som krävs för att vara synlig.

Sammanfattningsvis kännetecknas de resonemang som lärarna bedömt som **välutvecklade och väl underbyggda** och berör **tydligt framträdande budskap och budskap som kan läsas mellan raderna** eller är **dolda** i olika verk, när det gäller aspekten *uppbyggnad* av att eleverna

- bygger upp sina resonemang på ett genomtänkt sätt och med en väl uppbyggd logik flätar samman egna tankar med novellens handling till en välfungerande helhet
- balanserar mellan översiktliga beskrivningar och detaljer på ett väl fungerande sätt där eleven medvetet beskriver viktiga händelser mer precist och detaljerat och mindre viktiga händelser mer översiktligt
- för sina resonemang i flera led som kopplas ihop, ofta upplever läsaren att resonemanget är en tydlig helhet
- lyfter fram andra perspektiv än Ninnis och blir mer nyanserade i sina beskrivningar.

Motivering och argumentation

Eleverna motiverar sina slutsatser med väl valda exempel från novellen och för argument med exempel från egna erfarenheter, livsfrågor eller omvärldsfrågor. Eleven varvar då sina novell exempel med egna reflektioner: *Jag tror att Ninni är väldigt rädd för i texten står det att hon är osynlig för att hon blev skrämmd så ofta.* På så sätt blir kopplar

eleven tydligt sin argumentation till resonemanget och förtydligar det och fördjupar läsarens förståelse av det. Eleverna gör således väl valda och relevanta referenser till texten. I resonemang nummer 16 använder eleven på detta sätt en händelse från novellen: *Under kvällen sydde muminmamman en klänning till Ninni och på morgonen när Ninni kom ner till frukosten hade hon klänningen på sig och nu syntes hon hela vägen upp till halsen.* Det motiverar elevens slutsats att muminfamiljens kärlek och omsorg var det som började få Ninni att bli synlig igen.

Det är också tydligt att eleverna använder egna erfarenheter och sina tankar om olika livs- eller omvärldsfrågor för att på ett mer utvecklat sätt motivera och underbygga sina slutsatser och resonemang om novellens budskap. I resonemang nummer 16 knyter eleven an till livsfrågan om betydelsen av att få uppmärksamhet och kärlek i meningen *Jag tror att alla någon gång har känt sig som Ninni inombords för ibland kan någon säga något elakt och då blir man ju ledsen.* Ett annat exempel på detta finns i exempel nummer 19:

Jag är säker på att detta är vardag för många unga. Många som har problem är ofta mer tysta och "osynliga", just för att de tror att alla kommer att behandla dem dåligt. Detta händer i verkligheten, det är jag helt säker på. Man ser liknande händelser ute på skolorna. Men det kan också vara svårt för den som försöker hjälpa till då många som har fått negativa kommentarer och har sämmt självförtroende inte längre kan lita på människor. Det kan ta lång tid att bygga upp förtroendet igen.

Sammanfattningsvis kännetecknas de resonemang som lärarna bedömt som **välutvecklade** och **väl underbyggda** och berör **tydligt framträdande budskap och budskap som kan läsas mellan raderna eller är dolda** i olika verk. när det gäller aspekten *motivering och argumentation* av att eleverna

- motiverar sina slutsatser med stöd av väl valda exempel hämtade ur novellen
- väljer exempel från novellen som är relevanta och i hög grad bidrar till att förtydliga argumentationen och fördjupar läsarens förståelse av resonemanget
- gör tydliga kopplingar mellan novellen och egna erfarenheter, livsfrågor eller omvärldsfrågor genom att till exempel utförligt beskriva någon egen upplevelse och utifrån den föra ett resonemang om relaterade frågor.

Exempel på välutvecklade och väl underbyggda resonemang om budskap som är tydlig framträdande och budskap som kan läsas mellan raderna eller är dolda i olika verk

Eleveexempel 16

När Ninni kommer till familjen är hon osynlig. Hon är också väldigt blyg för först vågar hon inte gå in i huset, hon står utanför. Hon vågar inte säga något heller så hon är helt tyst. Jag tror att Ninni är väldigt rädd för i texten står det att hon är osynlig för att hon blev skrämmd så ofta. Jag tror också att hon känner sig väldigt lite, obetydlig och värdelös

för att hon har fått höra elaka kommentarer från tanten varje dag. Tanten slår henne inte men bryter ner henne psykiskt. Jag tror att Ninni hade det väldigt jobbigt innan hon kom till muminfamiljen. Antagligen är hon föräldralös eftersom hon fick bo hos tanten som var hennes släkting och inte hos sina föräldrar. Det som gör Ninni osynlig är att hon känner sig så rädd för att inte vara perfekt och göra allt perfekt. För om hon inte är det får hon höra elaka saker hela tiden. Det som gör Ninni synlig igen är nog att hon känner det som att hon har fått en familj som bryr sig om henne och som finns för henne om hon blir rädd eller behöver hjälp och att hon inte för höra hela tiden hur dålig hon är.

Ninni förändras väldigt sakta. Efter första natten så är det bara tassarna som syns. Under den andra dagen så tappar Ninni en syltburk som går sönder och genast försvinner hennes tassar igen, men muminmamman säger att det inte gör något och då kommer tassarna tillbaka och även hennes ben syns. Jag tror att det blev så för att hon var van vid att få någon elak kommentar av tanten om något sånt hände innan, men nu när hon fick höra att det inte gjorde något så kände hon sig lite bättre inombords. Under kvällen sydde muminmamman en klänning till Ninni och på morgonen när Ninni kom ner till frukosten hade hon klänningen på sig och nu syntes hon hela vägen upp till halsen. Nu kände nog Ninni sig ännu mer älskad och det var nog därför hon syntes mer. Hon sa till och med tack för klänningen. Ninni började prata mer och hängde med ner till floden och lekte med mumintrollet och lilla My. Men Ninni var fortfarande väldigt blyg och lekte inte för att ha roligt utan mest för att vara artig mot de andra. Hon visste inte hur man lekte.

Ninni började synas helt efter att hon försökt hindra pappan från att kasta mamman i sjön som hon trodde. Men det tänkte inte pappan, han skulle bara skoja lite. Så Ninni bet pappan i svansen och då skrek lilla My till henne hur bra hon var som gjort det och då började hon synas. Hon började till och med skratta när pappan trillade i vattnet och nu var hon en helt annan person och allt för att någon hade börjat bry sig om henne och som hon hade vågat stå upp för.

Jag tror att budskapet i den här texten är att alla måste ha någon som bryr sig om en och som är snäll mot en annars kan det bli som att man känner sig osynlig och obetydlig. Jag tror att alla någon gång har känt sig som Ninni inombords för ibland kan någon säga något elakt och då blir man ju ledsen. Det här skulle kunna hända i verkligheten för det finns många barn som har förlorat sina föräldrar på olika sätt och de kan nog många gånger känna som Ninni.

Elevexempel 17

Berättelsen om det osynliga barnet

När Ninni kom till familjen var hon först rädd och osäker och vågade inte gå in. Hon var osynlig och blyg och pratade inte.

Innan Ninni kom till muminfamiljen hade hon blivit väldigt illa behandlad. Hon hade blivit skrämmd av tanten som hon tidigare bott hos. Tanten hade varit iskall och ironisk och detta gjorde att Ninni tynade bort och till slut var hon osynlig.

Jag tror att tantens behandling av Ninni tryckte ner henne och gjorde så att hon kände sig dålig och värdelös och ingenting att ha så till slut syntes hon inte mer.

Ninni blir osynlig när hon blir illa behandlad och inte får någon äkta kärlek. Ninni blir synlig igen när hon får kärlek och någon som bryr sig om henne.

När Ninni kom till muminfamiljen fick hon kärlek och en dryck av muminmamman som hennes mamma hade gjort. Efter en dag ser man Ninnis tassars och ju mer dagar det går desto mer ser man av henne. Hon förändras från osynlig till synlig. Muminmamman trodde att det var mormors huskur som gjorde att hon syntes. När hon vaknar första dagen och kommer ner ser man hennes tassars. När muminmamman såg det sa hon; "Jag trodde väl det, mormor kunde sina saker". Och den sista meningen i texten när Ninni är helt synlig säger muminmamman: "Det är helt och hållet mormors förtjänst". Men det är det inte egentligen. Ninni lärde sig att bli förlåten (när hon tappade syltburken och inte fick skäll), bli modig och säga ifrån (vid vattnet när hon sa åt muminpappan när han tänkte kasta i mamman) prata och bli omtyckt. Alla dessa delar gjorde att hennes kroppsdelar blev synliga för varje grej hon upplevde.

Budskapet med berättelsen är att visa att om man blir nertryckt, illa behandlad och inte får någon kärlek så känner man sig osynlig och när man får uppmärksamhet oh blir älskad så syns man igen. Detta händer i verkligheten varje dag tror jag, men inte att man verkligen blir osynlig men att man känner sig osynlig och är osynlig i andras ögon. Med det menar jag att människor inte ser den "osynliga" utan den är som luft och ingen bryr sig om honom/henne.

Jag känner inte igen mig i detta men jag har läst om människor som känner sig osynliga. Jag har även sett filmer och Friends reklam. Där handlar det om ungdomar som känner sig osynliga i plugget, att ingen lägger märke till dem, helt osynliga. Men sen en dag är det någon som säger något till "den osynliga" och då blir han/hon synlig igen.

Eleve exempel 18

Berättelsen om det osynliga barnet

När det lilla barnet Ninni kommer till familjen är hon en väldigt blyg och osynlig person. Hon pratar inte och vore det inte för silverbjällran runt halsen så skulle man inte ens märka henne. Ninni bodde tidigare hos en tant som alltid var ironisk och hånade henne för hennes misstag. Till slut kände sig Ninni inte älskad längre och började blekna bort tills hon var helt osynlig. Hon har nog heller aldrig haft några vänner eftersom hon inte vet hur man leker.

När Ninni kommit till familjen är muminmamman snäll och behandlar Ninni som sitt eget barn. Hon bäddar åt henne, säger god natt och försäkrar Ninni att hon finns där för henne. Detta gör att Ninni börjar synas mer eftersom hon vet att någon faktiskt bryr sig om henne. När hon gör misstag (som att tappa syltburken) så blir hon osynlig igen för att hon känner att hon varit dum, men muminmamman försäkrar Ninni att misstag händer och att det inte är fel att göra misstag ibland. Då blir Ninni åter synlig och blir allt mer säker på sig själv. Allt eftersom börjar Ninnis blygsamhet sakta att försvinna. Hon börjar prata ibland och hon försöker att lära sig att leka (även om det inte går så bra). Lilla My talar om för Ninni att hon aldrig blir synlig innan hon lärt sig att bli arg. När muminpappan försöker knuffa ner muminmamman i vattnet så biter Ninni pappan i svansen och visar att hon kan stå upp för sig och säga emot andra. När hon har gjort det blir hon synlig och börjar istället att skratta åt andras olycka (som när pappan ramlade i vattnet). Hon har nu blivit tvärt emot det hon var när hon kom till familjen. ►►

Berättelsens budskap är att låta folk få vara som dom är och att behandla andra som du själv vill bli behandlad. Inte ge elaka kommentarer åt folks misstag och brister. Det här vet jag existerar på riktigt. Där barn blir ignorerade och retade så att dom bara blir helt osynliga och aldrig vågar säga sin åsikt. Det är väldigt hemskt och borde inte finnas. Alla behöver kärlek och vänskap. Annars blir man som Ninni, att man inte finns i folks ögon.

Eleve exempel 19

Berättelsen om det osynliga barnet.

När Ninni kommer till familjen är hon osynlig. Hon hade länge känt sig skrämmd och rädd för tanten som tog hand om henne, vilket ledde till att hon började synas allt mindre. Jag tror att hon kände sig utskrattad, fast utan att någon egentligen hade skrattat åt henne. Tanten var ironisk och när Ninni gjorde fel kom hon med påståenden som fick Ninni att verka dum. Ju mer tanten höll på med ironi desto mindre syntes Ninni. Till slut syntes hon inte alls. Jag tror att hon inte syntes för att hon skämdes. Tantens behandling påminner om misshandel men inget som syns utanpå. Ju mer tanten idiotförklarade henne desto mer sänktes hennes självförtroende. Hon kände sig ganska värdelös. Detta märker man när mumintrollets mamma försöker ge henne beröm och när My ifrågasätter henne. När Ninni blir glad börjar kroppsdelar synas. Så fort hon påminns om den där tanten bleknar hon bort igen. Ett bra exempel på att Ninni behöver kärlek för att synas är när hon tappade syltburken på trädgårdsgången. Hon bleknade genast och var beredd på ännu mer ironisk kritik men när mamman kom med ett snällt påstående om att de ändå skulle mata humlorna med sylten kom Ninni tillbaka och ännu fler kroppsdelar syntes.

Jag tror att budskapet är att man ska se till varandra. Ninni hade inte haft det bra förut och var därför tillbakadragen eller osynlig då. Har man blivit illa behandlad blir man till slut rädd för att säga något överhuvudtaget. Man är beredd på att alla är emot en, även om det inte behöver vara så. Det blir ett självförsvar, att inte synas innebär att ingen kan se en och därför inte säga något heller. Men i Ninnis fall hamnade hon till slut bland människor som såg till att ge henne bra kritik och positiva kommentarer – mumintrollets mamma. Ninni började få allt mer självförtroende och började våga synas. Det är så man ska göra. Ser man någon som är tyst och osäker ska man tänka sig för och säga något positivt. Hälsa, ge en positiv kommentar om någonting den har eller har gjort eller bara le, det kan faktiskt pigga upp någon.

När pappan skulle skoja och låtsas putta ner mamman i vattnet blev Ninni arg. Det var då hela hon började synas. Jag tror att hon blev arg för att mamman hade varit så snäll mot henne och såg då att pappan som ett hot mot mamman. Då försvarade hon mamman genom att bita pappan i svansen. Det var ju kärlek från Ninnis sida, hon visade kärlek genom att stå upp för någon som hon tyckte om och som tyckte om henne.

Jag är säker på att detta är vardag för många unga. Många som har problem är ofta mer tysta och "osynliga", just för att de tror att alla kommer att behandla dem dåligt. Detta händer i verkligheten, det är jag helt säker på. Man ser liknande händelser ute på skolorna. Men det kan också vara svårt för den som försöker hjälpa till då många som har fått negativa kommentarer och har sämmt självförtroende inte längre kan lita på människor. Det kan ta lång tid att bygga upp förtroendet igen.

5. Avslutningsord

Det här materialet har lyft fram hur lärare kan tolka och förstå kunskapskraven genom att analysera olika aspekter av dem. Detta är ett arbete som lärare utför både systematiskt och intuitivt när de gör bedömningar av elevers kunskaper.

Det kommer aldrig att vara möjligt att en gång för alla slå fast exakt vilka kunskaper eller prestationer som krävs för att motsvara ett specifikt värdeord. Vad innebär det till exempel egentligen att genomföra **enkla** muntliga redogörelser? Det skulle kräva en beskrivning av alla upptänkliga situationer som kan uppstå, och likaså en beskrivning av alla möjliga elevprestationer för att entydigt kunna besvara den frågan.

Vad man däremot kan göra är att försöka ringa in vilka bedömningsaspekter som man kan utgå från i bedömningen. I detta arbete är samtal kollegor emellan centralt. När lärare gör systematiska analyser av kunskapskraven och därefter diskuterar dem inom professionen blir det möjligt att utveckla en större samsyn och ett gemensamt språk för att beskriva kunskapsnivåer och prestationer.

Det är inte ett arbete som kan utföras centralt för att därefter överlämnas till de verksamma lärarna. Skolverket utfärdar kunskapskraven och erbjuder därefter olika slags stöd för att arbeta vidare med dem. Men det är lärarna som gör bedömningarna i praktiken. Deras kunskap om styrdokumentet, eleverna och om undervisningens faktiska innehåll är det som ytterst kan göra bedömningen säker och rättvis.

Material från Skolverket som kan vara till hjälp vid bedömningar:

www.skolverket.se/forskola-och-skola/grundskoleutbildning/laroplaner/grundskolan/laroplan-for-grundskolan

www.skolverket.se/prov-och-bedomning

Skolverket

www.skolverket.se

ISBN: 978-91-87115-69-1